

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Jandurová

Neodkladné a neopakovatelné úkony

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Katarína Tejská, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 14. srpna 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 177 761 znaků včetně mezer.

Kateřina Jandurová

V Zárybech dne 14. srpna 2021

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce, JUDr. Kataríně Tejské, Ph. D. za odborné vedení mé práce, laskavý přístup, cenné rady a připomínky a veškerý čas, který mi věnovala.

Velké poděkování patří také mým dětem, za velkou dávku trpělivosti zcela neodpovídající jejich nízkému věku a celé rodině, za podporu a všestrannou pomoc, která byla vždy k dispozici.

Obsah

Úvod	1
1. Neodkladné a neopakovatelné úkony – základní charakteristika a obecná východiska	3
1.1. Historický vývoj institutu	4
1.1.1. Trestní řád č. 141/1961 a jeho novelizace do roku 1989	4
1.1.2. Vývoj právní úpravy v polistopadovém období.....	5
1.2. Neodkladné a neopakovatelné úkony	8
1.2.1. Legální definice	8
1.2.2. Úkony, které mohou být neodkladné nebo neopakovatelné	9
1.2.3. Účel a funkce	11
1.2.4. Náležitosti provedení a důsledky jejich porušení	13
2. Přípravné řízení trestní ve vztahu k neodkladným a neopakovatelným úkonům	14
2.1. Přípravné řízení – pojem, funkce a význam	14
2.2. Jednotlivé formy přípravného řízení z hlediska provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů	16
2.2.1. Standardní přípravné řízení	16
2.2.2. Rozšířené přípravné řízení	20
2.2.3. Zkrácené přípravné řízení	22
3. Vybrané neodkladné a neopakovatelné úkony	24
3.1. Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků	24
3.1.1. Provedení před zahájením trestního stíhání	26
3.1.2. Odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti v příkazu k prohlídce.....	28
3.1.3. Judikatura Ústavního soudu	29
3.2. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu	34
3.2.1. Odposlech telekomunikačního provozu.....	35
3.2.2. Záznam telekomunikačního provozu	37
3.2.3. Provedení před zahájením trestního stíhání	38
3.3. Výslech svědka podle §158a trestního řádu	39
3.3.1. Důvody pro výslech svědka v přípravném řízení	43
3.3.2. Rozpor s právem na spravedlivý proces – judikatura ESLP.....	44
3.4. Rekognice	52
3.4.1. Náležitosti provedení jednotlivých typů rekognice	52
3.4.2. Rekognice jako úkon zásadně neopakovatelný.....	54
4. Neodkladné a neopakovatelné úkony v návrhu nového trestního řádu	57
4.1. Nová podoba přípravného řízení	57

4.2. Neodkladné a neopakovatelné úkony v jednotlivých fázích trestního řízení	59
Závěr.....	64
Seznam zkratek	67
Seznam použitých zdrojů	68
Abstrakt	74
Abstract	76

Úvod

Jedním z rysů práva v objektivním smyslu, tedy určitého normativního systému, je potřeba regulovat lidské chování za účelem nalezení rovnováhy mezi protichůdnými zájmy různých skupin. Tato potřeba se jako červená nit táhne právním řádem a nejinak je tomu i v trestním právu procesním, odvětví práva veřejného, jehož účelem je chránit zájmy společnosti prostřednictvím realizace trestního práva hmotného. Jedním ze základních požadavků na trestní proces je jeho spravedlivost. A tak vyvstává potřeba nalezení rovnováhy mezi nutností efektivně chránit společnost, stát a oprávněné zájmy osob prostřednictvím odhalování a potrestání pachatelů trestných činů na straně jedné a zajištěním spravedlivého procesu pro osobu, proti které se trestní řízení vede, na straně druhé.

Toto vyvažování se obzvlášť intenzivně projevuje v první fázi trestního procesu, kterou je neveřejné přípravné řízení. Ačkoliv těžištěm celého procesu má být veřejné hlavní líčení před nezávislým a nestranným soudem, je to právě přípravné řízení, které značnou měrou ovlivňuje jeho průběh a výsledek. Některé úkony, jejichž výsledky jsou použitelné jako důkazy v hlavním líčení, se provádí téměř výhradně právě v přípravném řízení. Specifickou skupinou takových úkonů jsou úkony zákonem označované jako neodkladné a neopakovatelné, k jejichž realizaci dochází většinou ještě v první fázi přípravného řízení, tedy před zahájením trestního stíhání, v omezené míře pak i v jeho druhé části, vyšetřování. Není proto překvapením, že neodkladné a neopakovatelné úkony mohou představovat významný, i když zákonem předvídaný, zásah do práva na obhajobu. Zároveň se však často jedná o jediný způsob, jak orgány činné v trestním řízení mohou zajistit důkazy pro navazující trestní řízení, když je získání takových důkazů v pozdější fázi procesu ohroženo.

Komplexní vymezení nesourodé skupiny neodkladných a neopakovatelných úkonů ve smyslu trestního řádu je velmi komplikované a praxe ukázala, že jejich realizace s sebou přináší řadu sporných otázek a problémů, kterými jsem se ve své práci rozhodla zabývat.

Pro nalezení problematických míst je však zásadní nejprve co nejpřesněji vymežit, co vlastně neodkladné a neopakovatelné úkony jsou a jaké požadavky zákon klade na jejich provádění. V první části práce se proto budu zabývat historickým vývojem institutu, rozbořením legální definice, definováním úkonů, které lze za určitých podmínek považovat za neodkladné nebo neopakovatelné, jejich účelem a funkcí. Zmíním také obecné požadavky zákona na provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.

V navazující druhé části se poté pokusím zasadit problematiku neodkladných a neopakovatelných úkonů do kontextu celého přípravného řízení, se kterým jsou neodmyslitelně

spjaty. Vymeším jejich význam a funkci v jednotlivých typech přípravného řízení a rozeberu průběh přípravného řízení ve vztahu k provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.

Třetí část má za cíl podrobný rozbor zvolených úkonů, tedy domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků, odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, rekognice a úkonů podle § 158a trestního řádu s důrazem na výslech svědka, které jsou často či výhradně prováděny jako neodkladné nebo neopakovatelné, a to zejména za pomoci analýzy judikatury. Ráda bych poukázala na hlavní sporné body, zejména co se týká důkazní síly výsledků těchto úkonů, a pokusila se případně nalézt možná a vhodná řešení.

V závěrečné části bych poté ráda co nejkomplexněji představila pojetí neodkladných a neopakovatelných úkonů v návrhu nového trestního řádu, který je aktuální k datu 1. 1. 2020.

1. Neodkladné a neopakovatelné úkony – základní charakteristika a obecná východiska

Neodkladné a neopakovatelné úkony ve smyslu trestního řádu jsou úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení v přípravném řízení, konkrétně však v dřívější fázi procesu, než je obvykle, není-li jejich provedení z nějakého důvodu naléhavé, možné. Přesto jsou protokoly o jejich provedení využitelné jako důkazy v řízení před soudem. Jedná se přitom o blíže obtížně určitelnou skupinu úkonů, které spojuje jediná věc – a to nutnost provést je okamžitě, jelikož v opačném případě hrozí, že jejich pozdější provedení bude značně ztížené nebo dokonce nemožné, případně sice úkony samotné bude možné provést bez problémů, ale jsou ohroženy důkazy, které jejich prostřednictvím mají být zajištěny pro řízení před soudem. Nejedná se tedy o zvláštní druh procesních úkonů, ale spíše o určitý specifický režim, ve kterém mohou být některé úkony zajištění osob a věcí a úkony dokazování provedeny, pokud jsou splněny podmínky, pro které je lze v konkrétní situaci považovat za neodkladné a/nebo neopakovatelné.¹ Jediným omezením co do druhu prováděných úkonů je, že se nesmí jednat o úkony, které lze činit pouze vůči obviněnému.² Jinak ovšem není možné dopředu stanovit, které úkony neodkladné a neopakovatelné jsou, jelikož úkon se neodkladným či neopakovatelným stává pouze vlivem fakticky nastalé situace v konkrétním případě.

Většina publikací se věnuje pouze legální definici neodkladných a neopakovatelných úkonů obsažené v § 160 odst. 4 trestního řádu, která bude rozebrána v dalším výkladu. Pro potřeby této práce jsou přitom jako neodkladné a neopakovatelné úkony chápány ty úkony, **jejichž provedení nelze odložit na dobu, kdy může být právo na obhajobu uplatněno v plné míře**. Neodkladné úkony přitom není možné odložit do doby, než bude zahájeno trestní stíhání a je proto nutné, aby byly provedeny již ve fázi prověřování, kdy ještě trestní řízení není vedeno vůči konkrétní osobě. Úkony neopakovatelné oproti tomu nebude možné provést až v řízení před soudem.

Neodkladné a neopakovatelné úkony lze tedy chápat minimálně ze dvou stran – na jedné straně umožňují, aby některé důkazy byly jejich prostřednictvím již v průběhu přípravného řízení zachyceny v procesní formě, v případě, že jejich provedení před soudem je ohroženo, díky čemuž mohou představovat významný zásah do práva na obhajobu a zásady kontradiktornosti trestního řízení. Na straně druhé mají obviněného chránit garancí, že k těmto zásahům dojde pouze v odůvodněných a nezbytných případech naplňujících zákonné znaky a také tím, že pro provádění úkonu jako neodkladného nebo neopakovatelného bude platit odlišný, přísnější režim než kdyby

¹ PÚRY, František. Neodkladné a neopakovatelné úkony v trestním řízení. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

² tamtéž

byl stejný úkon prováděn jako úkon běžný nebo bude alespoň zajištěna možnost soudního přezkumu, zda daný úkon naplňoval znaky neodkladnosti nebo neopakovatelnosti a nakolik je proto možné k výsledkům tohoto úkonu přihlédnout v rámci dokazování.

1.1. Historický vývoj institutu

Úprava českého trestního řízení prochází rozsáhlým vývojem, jehož objem přesahuje potřeby této práce. Následující výklad proto bude zaměřen pouze na nejdůležitější změny právní úpravy po roce 1960, které odůvodňují potřebu začlenění institutu neodkladných a neopakovatelných úkonů do trestního řádu.

1.1.1. Trestní řád č. 141/1961 a jeho novelizace do roku 1989

V červnu 1960 došlo k přijetí nové ústavy [zákon č. 100/1960 Sb.], která měla na ústavní úrovni vyjádřit dosažení socialismu v naší zemi. V reakci na ústavní a společenské změny byl po necelém roce přípravných prací³ v listopadu 1961 přijat **zákon č. 141/1961 Sb.**, o trestním řízení soudním [dále jen „trestní řád“], který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1962 a s řadou novelizací je platný a účinný až do dnešního dne. Trestní řád byl ve své původní podobě postaven na koncepci silného přípravného řízení. Prokurátor spolu s orgánem provádějícím vyšetřování přitom měli v průběhu vyšetřování za úkol zajistit zjištění skutkového stavu v podstatě dostačující pro meritorní rozhodnutí, přičemž oprávnění obhajoby účastnit se jednotlivých vyšetřovacích úkonů, jejichž výsledky byly v široké míře využitelné jako důkazy v hlavním líčení, bylo značně limitováno.⁴

Postavení obhajoby v přípravném řízení, alespoň formálně, zlepšila novela trestního řádu provedená **zákonem č. 57/1965 Sb.**, která umožnila obhájci, aby se účastnil všech vyšetřovacích úkonů od vydání usnesení o vznesení obvinění. Tehdejší právní úprava však umožňovala zahájit trestní stíhání tzv. ve věci, tedy bez současného vznesení obvinění vůči konkrétní osobě. I přes tuto změnu tak bylo poměrně snadné obhájcovo právo účastnit se vyšetřovacích úkonů obejít, jelikož orgán provádějící vyšetřování mohl činit většinu procesních úkonů již po zahájení trestního stíhání – tedy i před tím, než bylo obhájci umožněno, aby se jich účastnil, jelikož trestní řízení v té době bylo vedeno pouze pro určitý skutek, nikoliv zároveň proti konkrétní osobě.⁵ Novela zároveň do trestního řádu začlenila úpravu postupu před zahájením trestního stíhání.

³ RAŠLA, Anton. Historický vývoj trestního práva procesního a vědy trestního řízení v socialistickém Československu. In: RŮŽEK, Antonín a kol. *Československé trestní řízení. 2.*, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1971, s. 30.

⁴ PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení před rokem 1990. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, roč. 22, č. 1, s. 9-11.

⁵ PROVAZNÍK, pozn. 4, s. 10-11.

Určitou paralelu k dnešnímu institutu neodkladných a neopakovatelných úkonů tak bylo možné spatřovat pouze v možnosti provádět ohledání a prohlídku těla před zahájením trestního stíhání [tehdejší § 158 odst. 3 trestního řádu], která však naplňuje pouze jeden aspekt tvořící podstatu současných neodkladných a neopakovatelných úkonů – totiž, že se jednalo o jediné úkony, které mohly mít procesní důsledky pro soudní řízení, ačkoliv byly provedeny již před zahájením trestního stíhání. Nebyly však zároveň vztahovány k možnosti plného uplatnění práv obhajoby, nýbrž pouze k okamžiku zahájení trestního stíhání, který však plné uplatnění práv obhajoby nezajišťoval – obhajoba svá práva mohla plně uplatnit až poté, co vůči obviněnému bylo vzneseno obvinění.

Možnost provádět dokazování v neveřejném přípravném řízení, navíc bez účasti obviněného nebo jeho obhájce, tak byla velmi široká. Takovou situaci považuji za obzvlášť nebezpečnou ve spojení s určitou benevolencí orgánů činných v trestním řízení k porušování zásady zákonnosti v zájmu naplnění zásady materiální pravdy [v tehdejší době označované jako zásada objektivní pravdy⁶], kdy v případě, že vyšetřovací orgány nedodržely zákonem stanovený postup vyšetřovacích úkonů, následně docházelo k účelovému výkladu ustanovení zákona, jenž by umožňoval dovodit jejich formální bezvadnost, pokud tyto vadné úkony přispívaly k naplnění účelu řízení.⁷ Takový postup je velmi zneužitelný. Přísné dodržení zákonného postupu pro provádění vyšetřovacích úkonů a jeho následný přezkum ze strany soudu, pokud mají být výsledky takového úkonu využity jako důkaz v hlavním líčení, jsou jedinou zárukou obviněného, že jeho proces je možné považovat za spravedlivý v případě, že se těchto úkonů osobně ani prostřednictvím obhájce nemohl účastnit.

1.1.2. Vývoj právní úpravy v polistopadovém období

Po roce 1989 proto vyvstala intenzivní potřeba přizpůsobit trestní řízení nastalým změnám, v jejichž světle tehdejší úprava trestního procesu nemohla obstát. Celá řada následných novel proto postupně rozšiřovala práva obviněného, ve snaze vyrovnat faktickou nerovnost jeho postavení ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení. Mezi hlavní cíle polistopadových novel patřila snaha o dosažení vysokého standardu ochrany základních lidských práv a svobod, který by odpovídal standardu vyspělých demokratických států, zjednodušení a zrychlení celého trestního řízení a odstranění nadbytečného formalismu.⁸

⁶ SOLNAŘ, Vladimír, ed. *Československé trestní řízení*. Praha, 1963, s. 54-55.

⁷ Viz SCHUBERT, Ladislav. O zákonnosti v trestním právu a řízení. *Právník*. Praha: Právnícká jednota, 1963, roč. 102, č.7. s. 585-587.

⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 70-72.

Prvními novelami tak bylo, mimo jiné, rozhodování o nejzávažnějších zásazích do občanských práv v přípravném řízení přeneseno z prokurátora na soud, který měl svou nestranností garantovat vyšší míru objektivitu a lepší záruku jejich ochrany. Do trestního řádu byla včleněna také úprava jednotlivých zajišťovacích úkonů a podmínky pro uplatnění těch dosavadních byly zpřísněny. Bylo také zrušeno oprávnění vyšetřovatele odepřít obhájci ze závažných důvodů možnost účastnit se vyšetřovacího úkonu.⁹ Celková koncepce trestního řízení však přesto zůstala nedotčena.

Významnější průlom ve snahách o oslabení pozice přípravného řízení měla přinést až novela trestního řádu provedená zákonem **č. 292/1993**, která s účinností od 1. 1. 1994 zrušila trestní stíhání tzv. ve věci, které bylo popsáno ve výkladu výše. Podle důvodové zprávy k předmětné novele se jednalo o: „*institut, kterým bylo možné poměrně jednoduše zbavit obviněného a obhájce většiny práv, které jim přísluší v přípravném řízení*“¹⁰, s čímž lze souhlasit jen do určité míry. Je pravdou, že tak, jak bylo trestní stíhání ve věci pojato, opravdu umožňovalo velmi snadno omezit práva obhajoby. Tomu je však možné zamezit i jinou cestou než tou, která nakonec byla zvolena – například tím, že by vyšetřovatel byl povinen zopakovat na návrh obviněného procesní úkon po vznesení obvinění, jak navrhoval Vantuch.¹¹ Možností je však celá řada – nemožnost obhajoby účastnit se úkonu může být dále vyvážena například účastí soudce, či advokáta ustanoveného pro účast na takovém úkonu. Řešením je i opatrný přístup soudu při hodnocení výsledku úkonu konaného bez účasti obhajoby jako důkazu v řízení před soudem. Na Slovensku ostatně zůstal institut trestního stíhání ve věci zachován, a to i po rekodifikaci trestního práva procesního, která proběhla v roce 2005.¹²

Nově tak zahájení trestního stíhání splynulo s okamžikem vydání usnesení o vznesení obvinění a bylo proto možné trestní stíhání zahájit pouze v případě, kdy vedle důvodného podezření, že byl spáchán trestný čin, byl i dostatečně odůvodněn závěr, že tento trestný čin spáchala konkrétní osoba. Pro případy, kdy taková osoba není známa nebo je nedosažitelná bylo nově policejnímu orgánu umožněno provádět s procesními důsledky pro pozdější soudní řízení pouze neodkladné a neopakovatelné úkony, jejichž legální definice byla předmětnou novelou včleněna do § 160 odst. 4 trestního řádu.¹³ Jednodušeji řečeno – ve věci se nově vedlo pouze

⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 70-72.

¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb., zvláštní část, bod 121 [online]. [cit. 27-02-2021]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0535_04.htm.

¹¹ VANTUCH, Pavel. K důsledkům zrušení trestního stíhání ve věci. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1995, roč. 2, č. 9, s. 30-40.

¹² § 199 a § 206 zák. č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok.

¹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb., zvláštní část, bod 121 [online]. [cit. 27-02-2021]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0535_04.htm.

prověřování, zatímco okamžik zahájení trestního stíhání byl odsunut a s ním i oprávnění policejního orgánu činit většinu úkonů dokazování a zajištění osob a věcí pro trestní řízení. V prověřování policejní orgán mohl činit v zásadě stejné úkony jako dřív, ale pouze za předpokladu, že budou existovat důvody pro které je lze považovat za neodkladné nebo neopakovatelné ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu.

Přestože cílem této novely bylo i oslabení stále silného přípravného řízení a přenesení těžiště dokazování více do hlavního líčení, zůstaly snahy o takovou proměnu spíše jen na papíře, v praxi k výraznějšímu posunu nedošlo.¹⁴

Dosud největší zásah do podoby přípravného řízení přinesla až tzv. velká novela trestního řádu provedená **zákonem č. 265/2001 Sb.**, která ovlivnila i úpravu neodkladných a neopakovatelných úkonů a oslabila jejich význam. Důvodová zpráva uvádí jako hlavní cíle předmětné novely celkové koncepční změny, zrychlení trestního řízení, oslabení role přípravného řízení [kde mají být důkazy policejním orgánem hlavně vyhledávány, nikoliv však prováděny] a posílení pozice státního zástupce v přípravném řízení.¹⁵ Přípravné řízení navíc bylo nově diferenciováno do tří forem, a to v závislosti na závažnosti trestného činu, o němž se řízení vede.¹⁶ Všechny tyto formy zůstaly v trestním řádu zachovány do dnešního dne a blíže o nich bude pojednáno ve druhé části této práce. Mezi další významné novinky lze zařadit zrušení subjektu vyšetřovatele či včlenění úpravy operativně pátracích prostředků a některých zvláštních způsobů dokazování do trestního řádu.¹⁷

V úpravě neodkladných a neopakovatelných úkonů byl první změnou požadavek, aby policejní orgán uvedl v protokolu o provedení neodkladného či neopakovatelného úkonu důvody, pro které byl tento úkon za neodkladný či neopakovatelný považován, který byl přidán do § 160 odst. 4 trestního řádu. To mělo umožnit soudu náležitě přezkoumat, zda podmínky pro to, aby byl úkon proveden jako neodkladný a/nebo neopakovatelný opravdu byly dány a tedy, že takový úkon byl proveden v souladu se zákonem, v případě, že má být protokol o jeho průběhu využit v řízení před soudem jako důkaz.¹⁸

Další změnu přinesl § 158a trestního řádu, podle kterého je nezbytné, aby se provádění neodkladného nebo neopakovatelného úkonu ve fázi prověřování účastnil soudce, pokud tento úkon spočívá ve výslechu svědka nebo rekognici. Protokol o výslechu svědka, který byl proveden

¹⁴ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 54-56.

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., obecná část [online]. [cit. 04-03-2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=785&ct1=0>.

¹⁶ SCHELLE, pozn. 8, s. 75-76.

¹⁷ tamtéž

¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, ŠÁMAL, Pavel. § 160 [Postup při zahájení]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 2080-2081.

jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, je totiž následně možné v režimu § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu číst v hlavním líčení bez souhlasu obviněného.

Význam neodkladných a neopakovatelných úkonů ve fázi před zahájením trestního stíhání se však po roce 2002 celkově oslabil, jelikož velká novela svěřila v § 158 odst. 3 trestního řádu policejnímu orgánu možnost provádět v průběhu prověřování s procesními důsledky některé úkony i bez toho, aby se současně muselo jednat o úkony neodkladné nebo neopakovatelné ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu – mezi tyto úkony patří například ohledání věci a místa činu [§ 158 odst. 3 písm. d) trestního řádu] nebo úkony směřující k zajištění věcí důležitých pro trestní řízení podle § 76 až 81 trestního řádu [§ 158 odst. 3 písm. h) trestního řádu].

Na závěr lze shrnout, že zatímco v období do roku 1990 byla úprava trestního řízení poměrně stálá, v následujícím období prochází, a to až do dnešního dne, bouřlivým vývojem¹⁹, přičemž desetiletí diskutovaná [a zcela nezbytná] rekodifikace trestního procesu je stále v nedohlednu. Tuto situaci považují za nešťastnou, jelikož snahy včlenit všechny změny, které vývoj doby vyžaduje, do 60 let staré právní úpravy, navíc přijaté ve zcela odlišných společenských podmínkách, nutně vede k tenzi mezi původními hodnotami, na kterých byl trestní řád vystavěn a hodnotami soudobými.

1.2. Neodkladné a neopakovatelné úkony

1.2.1. Legální definice

Ačkoliv definici neodkladných a neopakovatelných úkonů nalezneme v ustanovení, které je věnované zahájení trestního stíhání, je platná obecně, pro celé trestní řízení.²⁰ Jevilo by se proto příhodněji zahrnout ji do obecných ustanovení trestního řádu, kupříkladu do výkladu některých pojmů, jemuž je věnován § 12 trestního řádu. Tuto z mého pohledu přehlednější cestu volí například slovenský trestní řád.²¹

Legální definici neodkladného úkonu uvádí § 160 odst. 4 in principio trestního řádu, přičemž: „*Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.*“ Nebezpečí zmaření úkonu nebo zničení či ztráty důkazu [ať už hrozí důkazu, tedy informaci samotné nebo důkaznímu prostředku jakožto nositeli této informace] přitom musí hrozit vždy aktuálně.²²

¹⁹ PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního po roce 1990. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018, roč. 22, č. 2, s. 18-19.

²⁰ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2080.

²¹ § 10, odst. 16-17 zák. č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok.

²² Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. I. ÚS 290/98 [publikováno pod č. N 176/16 SbNU 283], § 2.

Ke vztahu neodkladných úkonů k okamžiku zahájení trestního stíhání nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4183/12 blíže uvádí, že: „časové vyjádření v této formulaci znamená, že v dostatečně krátké době nebude možno zahájit trestní stíhání a s ohledem na tuto skutečnost hrozí zmaření důkazu. [...]. Naproti tomu v situaci, kdy orgány činné v trestním řízení jsou na základě dosavadních poznatků schopny stíhání zahájit, je nezbytné, ledaže by již i takovéto zdržení mohlo vést ke zmaření důkazu, aby toto zahájení nejprve provedly a teprve následně, třebaž okamžitě poté, přistoupily k danému úkonu. Jednodušeji řečeno, **neodkladnost úkonu nemůže být založena tím, že trestní stíhání dosud nebylo zahájeno, nýbrž musí se jednat o situaci, kdy ani zahájeno být nemohlo.**“²³

Následující věta § 160 odst. 4 trestního řádu poté uvádí definici úkonu neopakovatelného, přičemž: „**Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést.**“ Z uvedených definic vyplývá, že zatímco neodkladné úkony se váží k okamžiku trestního stíhání, neopakovatelné úkony vztahujeme až k okamžiku hlavního líčení.²⁴ Ohledně vztahu neopakovatelných úkonů k okamžiku zahájení trestního stíhání přitom judikatura vyvozuje obdobný závěr, jako v případě úkonů neodkladných, totiž, že: „skutečnost, že je nutno v přípravném řízení provést úkon, který nebude možno znovu provést před soudem, [...], neznamená, že je tento důkaz možné provést před sdělením obvinění, jestliže je osoba, která má být obviněna, známa, a sdělit jí obvinění je možné.“²⁵

Ačkoliv je tedy úkony naplňující znaky neodkladnosti případně neopakovatelnosti možné provádět před zahájením trestního stíhání, je možné k takovému postupu přistoupit pouze v případě objektivní nemožnosti jeho zahájení, nikoliv v případě, že pouze zahájeno nebylo.

Úkony, které splňují definici neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti navíc podle § 160 odst. 3 trestního řádu může provést i nepříslušný policejní orgán [tedy takový, který není oprávněn konat ve věci vyšetřování], pokud není možné, aby je provedl policejní orgán příslušný.

1.2.2. Úkony, které mohou být neodkladné nebo neopakovatelné

Trestní řád neuvádí žádný taxativní ani demonstrativní výčet neodkladných a neopakovatelných úkonů, přičemž lze souhlasit s převládajícím názorem nauky, že jakýkoliv výčet by byl příliš omezující a popíral by podstatu neodkladných a neopakovatelných úkonů. Ty je možné chápat jako nutnou a opodstatněnou výjimku z obecného principu, že jednotlivé úkony

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 4183/12 [publikováno pod č. N 131/70 SbNU 211], § 25.

²⁴ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2077.

²⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 11. 1994, sp. zn. 4 To 782/94 [publikováno pod č. R 28/1995 tr.], srovnej také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 1998, sp. zn. 7 Tz 101/98 [publikováno pod č. R 28/1999 tr.]

trestního řízení mají být činěny až po zahájení trestního stíhání, která umožňuje pružnou reakci na fakticky nastalou situaci naplňující kritéria zákona.²⁶ Jako každou výjimku, i tuto je nutné vykládat vždy restriktivně a individuálně, a to s přihlédnutím nejen ke konkrétním skutečnostem v konkrétní věci, ale vždy i ke konkrétní osobě, které se týká.²⁷ Tato hlediska však zákonný výčet zohlednit nemůže a vývoj judikatury soudů je tudíž lepším vodítkem pro výklad pojmu neodkladných a neopakovatelných úkonů. Materiální pojetí legální definice neodkladných a neopakovatelných úkonů proto shledávám jako zcela vyhovující.

Poměrně rozsáhlý příkladný výčet neodkladných a neopakovatelných úkonů poskytuje komentář k trestnímu řádu. Neodkladným úkonem může být například většina úkonů podle hlavy čtvrté trestního řádu, rekognice, výslech svědka či použití operativně pátracích prostředků a to v případě, že konkrétní okolnosti způsobují, že jejich provedení není možné odložit na dobu, kdy už bude zahájeno trestní stíhání.²⁸ Neopakovatelným úkonem pak může být zejména výslech osoby, která je v dané věci svědek nebo poškozený, případně výslech znalce, pokud jej nebude možné provést před soudem, a to například proto, že se jedná o osobu, jejíž život je ohrožen [je velmi vysokého věku, vážně nemocná..] nebo je cizím státním příslušníkem bez trvalého pobytu v České republice.²⁹ Zároveň je možné, aby byl úkon současně neodkladný i neopakovatelný – typickým příkladem by mohl být výslech svědka umírajícího svědka v situaci, kdy ještě není možné zahájit trestní stíhání. Takový výslech není možné odložit do doby, než bude možné trestní stíhání zahájit a současně ho ani nebude možné provést v řízení před soudem.

Od neodkladnosti a neopakovatelnosti ve smyslu trestního řádu je však nutné odlišit situaci, kdy je úkon neodkladný nebo neopakovatelný ze své podstaty – zde je zcela příznačným příkladem rekognice. Neopakovatelnost rekognice neznamená, že v žádném případě není možné provést rekognici v řízení před soudem, nýbrž to, že ji z její podstaty není možné provést opakovaně. Teprve v případě, kdy je nutné rekognici provést již v přípravném řízení [například rekognice zadržené podezřelé osoby, kdy se dokonce jedná o úkon neodkladný³⁰] se takto provedená rekognice stane úkonem neopakovatelným ve smyslu trestního řádu, protože ji díky její neopakovatelné podstatě nebude možné provést opětovně v řízení před soudem. Z uvedeného vyplývá, že každá rekognice provedená v přípravném řízení je neopakovatelným úkonem ve smyslu trestního řádu, a tedy i každá rekognice, která je neodkladným úkonem, je současně

²⁶ Srov. např. FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 505.; RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2077.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. 290/98 [publikováno pod č. N 176/16 SbNU 283.].

²⁸ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2077-2078.

²⁹ tamtéž, s. 2078-2079.

³⁰ JELÍNEK, Jiří. Jednotlivé důkazní prostředky. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 428-429.

úkonem neopakovatelným ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu. Opačně to však neplatí – nikoliv každá rekognice, která je neopakovatelným úkonem ve smyslu trestního řádu [je nutné ji provést v přípravném řízení], musí být současně i úkonem neodkladným. Je totiž klidně možné, že její provedení lze odložit do doby, kdy bude možné zahájit trestní stíhání. Podobně lze tvrdit, že prohlídka těla při níž mají být na těle zjištěny stopy vzniklé v souvislosti s trestným činem [typicky různá zranění] je ze své podstaty neodkladná, jelikož tyto stopy podléhají přirozeným procesům hojení – opět se však nejedná o neodkladnost ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu.

Ve své původní koncepci přitom měly být neodkladné a neopakovatelné úkony jediné úkony, které byl policejní orgán oprávněn provádět v procesní formě před zahájením trestního stíhání. Po velké novele trestního řádu je však policejní orgán podle § 158 odst. 3 oprávněn provádět v procesní formě poměrně širokou škálu úkonů i bez toho, aby se jednalo o úkony neodkladné nebo neopakovatelné. Význam neodkladných a neopakovatelných úkonů je tak v současné době zásadní hlavně ve vztahu k výsledku svědka, rekognici a některým úkonům podle hlavy čtvrté trestního řádu [zejména domovní prohlídce, prohlídce jiných prostor a odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu], jsou-li prováděny jako neodkladné nebo neopakovatelné ve stadiu prověřování.³¹ Právě na ně je proto práce zaměřena.

1.2.3. Účel a funkce

Neodkladné a neopakovatelné úkony umožňují policejnímu orgánu, případně státnímu zástupci konajícímu vyšetřování, pružně reagovat na fakticky nastalou situaci, která ohrožuje buď samotné provedení úkonu v odpovídající fázi trestního řízení nebo důkazy, které prostřednictvím tohoto úkonu mají být získány. Tím pomáhají plnit vyhledávací a zajišťovací [fixační] funkci přípravného řízení, na čemž se v učebnicích shodují, jak Musil³², tak i Jelínek³³.

Je však zároveň nutné brát v potaz, že § 158 odst. 3 trestního řádu dává policejnímu orgánu možnost činit před zahájením trestního stíhání některé úkony [provádět ohledání věci a místa činu, vyžadovat odborná vyjádření a znalecké posudky, provádět zkoušky krve či odběr potřebného biologického materiálu a další] i bez toho, aby současně naplňovaly znaky neodkladnosti či neopakovatelnosti.³⁴ Ustanovení § 158 odst. 9 trestního řádu nadto ukládá ve fázi prověřování policejnímu orgánu povinnost vyslechnout některé blíže specifikované osoby jako svědky a ani v případě výsledku svědka tedy není neodkladnost či neopakovatelnost takového úkonu jediným

³¹ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2080.

³² MUSIL, Jan. Přípravné řízení. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 470.

³³ JELÍNEK, Jiří. Přípravné řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 489.

³⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, ŠÁMAL, Pavel, pozn. 18, s. 2080.

důvodem pro který je možné uchovat důkaz pro hlavní líčení jeho provedením již ve fázi přípravného řízení.

Odlišné názory však ve výše zmíněných monografiích panují ohledně zahájení trestního řízení provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, a tedy i otázky, zda tyto plní ve vztahu k trestnímu řízení také funkci iniciační. V první ze zmíněných učebnic Fryšták považuje za projev iniciační funkce postupu před zahájením trestního stíhání, že je jeho úkolem: „*Formálně zahájit trestní řízení bud' – sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení [...] nebo provedením potřebných neodkladných nebo neopakovatelných úkonů s bezprostředně následujícím sepsáním záznamu*“³⁵, v komentáři k trestnímu řádu navíc Šámal podrobněji uvádí, že: „*okamžik zahájení přípravného řízení je dán okamžikem počátku provádění takového neopakovatelného nebo neodkladného úkonu*“³⁶. Oproti tomu Jelínek váže počátek přípravného řízení [a tedy i celého trestního řízení] v obou případech k sepsání úředního záznamu, když podle něj: „*Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepíše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů. Od sepsání úředního záznamu počíná přípravné řízení a další úkony jsou prováděny jako úkony trestního řízení.*“³⁷.

V daném případě se přiklámím spíše k názoru Fryštáka a Šámala, tedy že trestní řízení začíná již od chvíle, kdy policejní orgán začne provádět potřebné neodkladné a neopakovatelné úkony. Mé úvahy podporuje i Benešová, když ve stanovisku Nejvyššího státního zastupitelství tvrdí, že záznam o zahájení úkonů trestního řízení, který byl sepsán až po provedení předcházejících neodkladných či neopakovatelných úkonů, nelze na rozdíl od záznamu, kterým se trestní řízení zahajuje, zrušit v rámci dozorových pravomocí státního zástupce, jelikož: „*byl-li by záznam o zahájení úkonů trestního řízení státním zástupcem zrušen, byly-li by fakticky „zrušeny“ i tyto úkony, to však není pojmově možné [úkony byly již provedeny]*“³⁸. Stejně tvrzení je nadto obsaženo i v čl. 16 odst. 3 interně závazného pokynu obecné povahy nejvyššího státního zastupitelství č. 9/2019.

Pokud tedy záznam o zahájení úkonů trestního řízení sepsaný v bezprostřední návaznosti na provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů nelze zrušit, jeví se smysluplné, že v

³⁵ FRYŠTÁK, Marek. Postup před zahájením trestního stíhání. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 484.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. § 12 [Výklad některých pojmů]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 258.

³⁷ JELÍNEK, pozn. 33, s. 509.

³⁸ BENEŠOVÁ, Marie. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státního zástupce ve vztahu k záznamu o zahájení úkonů trestního řízení [online]. Sbírká výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2003, č. 13, s. 10. [cit. 07-03-2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-13-2003.pdf>.

takovém případě plní pouze informační funkci ve vztahu ke státnímu zástupci, funkci iniciační však přebírají právě provedené neodkladné či neopakovatelné úkony.

1.2.4. Náležitosti provedení a důsledky jejich porušení

U obou typů úkonů je policejní orgán [případně státní zástupce, pokud provádí vyšetřování] povinen v protokolu o provedení úkonu uvést konkrétní skutečnosti, pro které daný úkon považoval za neodkladný a/nebo neopakovatelný.³⁹ Nestačí tedy, aby pouze odkázal na příslušné zákonné ustanovení, jelikož uvedení konkrétních věcných důvodů pomáhá soudu přezkoumat, zda se opravdu jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon a jestli tedy byl proveden v souladu se zákonem, což je zcela zásadní pro hodnocení použitelnosti protokolu o neodkladném nebo neopakovatelném úkonu jako důkazu v hlavním líčení.⁴⁰

Pokud protokol o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu tyto důvody neuvádí, avšak existovaly a lze je dovodit, jedná se o formální vadu způsobující, že je protokol jako důkaz relativně neúčinný, tuto vadu je však možné dodatečně zhojit – například výslechem osob, které daný úkon prováděly nebo se jeho provádění účastnily.⁴¹ Ačkoliv je tedy nedostatečné odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti v protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu formálním pochybením, nezpůsobuje toto pochybení, že by výsledky úkonu byly absolutně neúčinné, pokud věcné důvody pro provedení úkonu jako neodkladného či neopakovatelného byly, i přes jejich chybějící uvedení v protokolu, dány.⁴²

Naproti tomu v situaci, kdy dostatečné věcné důvody pro to, aby byl proveden daný úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný vůbec dány nejsou, se jedná o tak podstatnou vadu řízení, že jejím následkem bude neúčinnost absolutní a k výsledkům takového úkonu nelze v dalším řízení přihlížet.⁴³ Pokud je tak například vyslechnut svědek před zahájením trestního stíhání, aniž by existovaly okolnosti pro které lze jeho výslech považovat za neodkladný či neopakovatelný úkon, je třeba na jeho výpověď hledět jako by neexistovala a v procesu nesmí být nijak, a to ani zprostředkovaně, využita.⁴⁴

Z výkladu výše vyplývá, že pro to, aby mohl být úkon provedený jako neodkladný nebo neopakovatelný se všemi důsledky z toho plynoucími, nepostačuje pouze neurčitá hrozba, že provedení úkonu bude zmařeno, důkaz by mohl zničen či ztracen nebo úkon před soudem nebude

³⁹ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 18, s. 2081.

⁴⁰ tamtéž

⁴¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3108/08.

⁴² tamtéž

⁴³ JELÍNEK, Jiří. Obecné výklady o důkazech. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 380-381.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 3 Tr 4/99.

možné provést v řízení před soudem, tedy například, že celá svědkova rodina trvale žije v zahraničí a mohl by se proto rozhodnout opustit republiku. Musí existovat konkrétní a aktuální okolnosti, které tyto obavy podporují, například pokud zmíněný svědek deklaruje, že hodlá republiku opustit a k hlavnímu líčení se nedostaví.

2. Přípravné řízení trestní ve vztahu k neodkladným a neopakovatelným úkonům

Přestože protokoly o provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů mohou být použity jako listinné důkazy v hlavním líčení, je to právě předsoudní stadium trestního procesu, kde se neodkladné a neopakovatelné úkony uplatňují v nejširší míře, neboť právě v jeho průběhu jsou prováděny. V této části proto bude problematiku neodkladných a neopakovatelných úkonů zasazena do kontextu celkové úpravy přípravného řízení a bude také blíže rozebrán jejich význam v závislosti na jednotlivých formách přípravného řízení.

2.1. Přípravné řízení – pojem, funkce a význam

Přípravné řízení je prvním a obligatorním stadiem trestního řízení, které legální definice obsažená v § 12, odst. 10 trestního řádu vymezuje jako: „úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“

Přípravné řízení je tedy možné rozdělit na dva základní úseky – fázi prověřování [před zahájením trestního] a fázi vyšetřování [od zahájení trestního stíhání]. Uvedené však platí pouze pro dva ze tří existujících typů přípravného řízení, které rozlišujeme v závislosti na závažnosti trestného činu, o kterém se přípravné řízení koná – a to přípravného řízení standardního a rozšířeného, jelikož průběh zkráceného přípravného řízení je odlišný.⁴⁵

Jak už samotný název napovídá, přípravné řízení má mít ve vztahu k hlavnímu líčení pouze podpůrný, předběžný charakter. Jeho cílem je:

- 1) Aby policejní orgán zjistil všechny dostupné informace o spáchaných trestných činech [vyhledávací funkce⁴⁶], poskytl tak soudu dostatečné důkazní zdroje a ten měl

⁴⁵ JELÍNEK, pozn. 33, s. 491.

⁴⁶ MUSIL, pozn. 32, s. 469-470.

následně možnost rozhodnout, jaké důkazy v hlavním líčení provede. Tato funkce se do jisté míry projevuje již v předprocesním stadiu trestního řízení, ve kterém policejní orgán sice ještě nepostupuje podle ustanovení trestního řádu, avšak § 158 odst. 1 trestního řádu uvádí obecný apel, že policejní orgán ve své činnosti musí postupovat tak, aby trestné činy byly náležitě odhaleny a podezření z jejich spáchání se stalo dostatečně určitým pro zahájení trestního řízení.

- 2) Prosté vyhledání důkazů však nemusí být dostačující a je proto nezbytné, aby některé pomíjivé nebo vnějšími vlivy ohrožené důkazy byly taktéž shromážděny, případně i procesním způsobem provedeny, pokud existuje dostatečně určitá hrozba, že jejich provedení před soudem by mohlo být znemožněno. V odůvodněných případech může být nutné i zajištění některých osob nebo věcí pro hlavní líčení. Všechny tyto případy jsou projevem **fixační [zajišťovací] funkce** přípravného řízení.⁴⁷ K jejímu naplnění vedle neodkladných a neopakovatelných úkonů slouží také úkony zajišťovací – některé z nich přitom také můžou být současně neodkladné či neopakovatelné. Na rozdíl od funkce vyhledávací jsou projevy funkce zajišťovací více diferenciovány v závislosti na druhu konaného přípravného řízení.
- 3) Vyhledané a zajištěné důkazy však ne vždy vedou k dostatečnému odůvodnění závěru, že konkrétní trestný čin byl spáchán konkrétní osobou a je proto nutné tuto osobu postavit před soud, který je, i díky své veřejnosti, velkým zásahem do občanských práv. Přípravné řízení proto podle Musila plní i **funkci verifikační**⁴⁸, ve které se projevuje jak zásada presumpce nevinny, tak i pravidlo *in dubio pro reo* z této zásady plynoucí.⁴⁹ Její projevy je možné spatřovat zejména v požadavku na dostatečné odůvodnění obžaloby a její uspokojivé podložení důkazy získanými v neveřejném přípravném řízení, aby silně difamujícím účinkům veřejného hlavního líčení byl obviněný vystaven pouze tehdy, neexistují-li výraznější pochybnosti ohledně zásadních skutkových okolností.⁵⁰ Jelínek namísto toho hovoří o **funkci rozhodovací**, jejímž projevem je, že: „*Základním smyslem přípravného řízení je opatřit podklad pro rozhodnutí, zda má být podána obžaloba a věci se tedy má zabývat soud, či zda má být od dalšího trestního stíhání upuštěno*“⁵¹. I přes odlišnou terminologii a menší akcent ochrany osoby obviněného v Jelínkově pojetí lze konstatovat, že obě funkce jsou v zásadě stejné.

⁴⁷ MUSIL, pozn. 32, s. 469-470.

⁴⁸ tamtéž

⁴⁹ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 36.

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ JELÍNEK, pozn. 33, s. 489.

- 4) I v případech, kdy je podání žaloby důvodné, není vždy nutné, aby trestní řízení probíhalo ve své klasické podobě. Někdy zjištění získaná v přípravném řízení odůvodňují zjednodušený postup, díky kterému trestní řízení neproběhne ve své obvyklé formě. V tomto případě hovoříme o **odklonné funkci** přípravného řízení.⁵²

Ačkoliv je tedy přípravné řízení označováno jako podpůrné či předběžné, je zcela evidentní, že jeho role je podstatně důležitější. Jen díky tomu, že policejní orgán aktivně vyhledává informace o spáchaných trestných činech je možné, aby následně tyto činy byly projednány před soudem. Také rozsah dokazování v hlavním líčení je do jisté míry závislý na poznatcích získaných v přípravném řízení, jelikož soud nedisponuje dostatečnými možnostmi pro aktivní vyhledávání důkazů v terénu a je proto nutné, aby vycházel z důkazů, které mu předkládá státní zástupce v obžalobě. Některé důkazy jsou pak navíc před soudem prováděny pouze čtením protokolu o jejich provedení v přípravném řízení, jelikož není možné, aby se soud s důkazem sám bezprostředně seznámil. Pouze kvalitní úprava přípravného řízení proto může zajistit, aby trestní řízení bylo efektivní a mohlo spolehlivě naplňovat svůj účel. Je také zřejmé, že pochybení v průběhu přípravného řízení mohou mít značný vliv na následný úspěšný průběh řízení před soudem.

2.2. Jednotlivé formy přípravného řízení z hlediska provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů

Trestní řád od velké novely z roku 2001 upravuje celkem tři formy přípravného řízení, které se liší svým průběhem, jakož i rozsahem dokazování, které je v jejich průběhu prováděno.

2.2.1. Standardní přípravné řízení

Dosavadní text práce se zaměřoval především na průběh standardního přípravného řízení, které se koná v případech, kdy nejsou dány podmínky pro konání přípravného řízení zkráceného nebo rozšířeného. V trestním řádu bychom však pojem standardní přípravné řízení nenalezli, jedná se, stejně jako v případě rozšířeného přípravného řízení, pouze o termín užívaný naukou a aplikační praxí.⁵³

Průběh standardního přípravného řízení lze stručně shrnout do následujících fází:

- 1) **Předprocesní stadium před zahájením přípravného řízení**, tedy postup podle § 158 odst. 1 a 2 trestního řádu, na základě kterého si policejní orgán musí počínat tak, aby spáchané trestné činy byly náležitě zjištěny, a to jak skrze vlastní činnost, tak i

⁵² MUSIL, pozn. 32, s. 470-471.

⁵³ JELÍNEK, pozn. 33, s. 495.

prostřednictvím prověřování trestních oznámení a dalších externích podnětů nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem.

Založí-li takto zjištěné skutečnosti dostatečně důvodné podezření, že byl trestný čin spáchán, policejní orgán zahájí trestní řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu, a to buď sepsáním úředního záznamu nebo provedením potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů, které jeho sepsání předchází. Takovými neodkladnými a neopakovatelnými úkony mohou být například ohledání místa činu, snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových záznamů [například zranění poškozeného] či zkouška krve. Tímto postupem je v dané věci zahájeno přípravné řízení, jenž od svého počátku podléhá dozoru státního zástupce a všechny následující úkony jsou již činěny jako úkony trestního řízení podle trestního řádu.⁵⁴

2) Následuje **fáze prověřování a objasňování** takto shromážděných podnětů a skutečností, ve které policejní orgán postupuje podle § 158 odst. 3 a násl. trestního řádu.

Hlavním účelem této fáze přípravného řízení je opatřit další, podrobnější informace a s jejich využitím posoudit, jestli důvodné podezření, na základě kterého bylo zahájeno trestní řízení, dosáhne vyšší míry pravděpodobnosti, aby mohlo být zahájeno trestní stíhání podle § 160 odst. 1 trestního řádu nebo je dán důvod pro jiné vyřízení věci.⁵⁵ Tím může být odevzdání věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu [v případě, že se namísto trestného činu jedná o přešupek či jiný správní delikt nebo kázeňské či kárné provinění], odložení věci podle § 159a odst. 2-5 trestního řádu [ať už fakultativní nebo obligatorní] nebo dočasné odložení trestního stíhání podle § 159d a 159c trestního řádu.

Důležité je také posoudit, zda v závislosti na závažnosti spáchaného trestného činu nemá být ve věci dále vedeno zkrácené nebo rozšířené přípravné řízení. Během prověřování je policejní orgán oprávněn zejména používat operativně pátrací prostředky v souladu s § 158b a násl. trestního řádu a činit úkony podle § 158 odst. 3-12 trestního řádu, což mu dává poměrně širokou škálu možností, jak provádět v přípravném řízení úkony, jejichž výsledky mohou být využity jako důkazy v řízení před soudem, i bez využití neodkladných a neopakovatelných úkonů. Například výslech svědka provedený jako neodkladný či neopakovatelný úkon podle § 158a trestního řádu tak není jedinou možností, jak v souladu se zákonem vyslechnout svědka před zahájením trestního stíhání, jelikož § 158 odst. 9 umožňuje jako vyslechnout některé osoby [například mladší 18 let či ty, u nichž existuje důvodné podezření, že nebudou schopny později správně reprodukovat potřebné skutečnosti] aniž by se jejich výslech prováděl jako neodkladný nebo neopakovatelný

⁵⁴ JELÍNEK, pozn. 33, s. 495.

⁵⁵ Tamtéž, s. 507-515.

úkon, přičemž tyto dva způsoby výslechu svědka v přípravném řízení se navzájem vylučují.⁵⁶ Při využití protokolů o takových výsleších v hlavním líčení ovšem platí rozdílné režimy, o nichž bude podrobněji pojednáno ve třetí části práce. V ostatních případech vyžaduje od osob pouze tzv. vysvětlení, která zásadně nejde jako důkazy v hlavním líčení použít.⁵⁷

- 3) Pokud není dán důvod pro jiný postup a policejní orgán za podmínek stanovených v §160 odst. 1 trestního řádu usnesením zahájí trestní stíhání, začíná tímto okamžikem druhá fáze přípravného řízení, kterou je **vyšetřování**.

Vyšetřování se koná pouze ve standardním [§160-167 trestního řádu] a rozšířeném [§168-170 trestního řádu] přípravném řízení.⁵⁸ Úkolem policejního orgánu je v jeho průběhu z vlastní iniciativy objasnit základní okolnosti nezbytné pro rozhodnutí, zda má být podána obžaloba, vyhledání potřebných důkazů a případné provedení těch, jejichž provedení před soudem by mohlo být ohroženo.⁵⁹

K účinkům zahájení trestního stíhání Jelínek výstižně shrnuje, že: „*Zahájení trestního stíhání znamená, že trestní stíhání je možné vést proti určité osobě pro určitý skutek, který naplňuje znaky určitého trestného činu, a že proti osobě, proti které se trestní stíhání vede, je možné použít procesních prostředků, které trestní řád umožňuje použít proti obviněnému. Obviněný může uplatnit všechna práva, která mu dává trestní řád.*“⁶⁰ Okamžik zahájení trestního stíhání je tedy významným ve vztahu k právu obviněného na obhajobu, jelikož teprve od této chvíle je známa osoba, které toto právo náleží.

Materiální složka práva na obhajobu umožňuje obviněnému hájit se sám, vlastními prostředky, zejména tím, že se osobně účastní jednání před soudem, kde má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem kladeným mu za vinu a důkazům, které je potvrzují [jedná se však o právo, nikoliv povinnost]⁶¹, přičemž stejná oprávnění vyplývají i z čl. 6 odst. 3 písm. b) a d) Úmluvy, která nad rámec obecně formulovaného ustanovení trestního řádu umožňujícímu, aby se obviněný ke všem skutečnostem vyjádřil, svěřuje obviněnému výslovně i právo osobně vyslýchat [nebo dát vyslýchat] svědky, kteří proti němu vypovídají. Vedle toho obhajoba formální garantuje

⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, SZKANDEROVÁ, Marcela. Několik poznámek k výslechům svědků v přípravném řízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, roč. 10, č. 10, s. 292.

⁵⁷ JELÍNEK, pozn. 33, s. 509-512.

⁵⁸ VANTUCH, Pavel. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 5, s. 129.

⁵⁹ JELÍNEK, pozn. 33, s. 525-526.

⁶⁰ tamtéž, s. 519.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 176-177.

obviněnému možnost mít obhájce [včetně práva na jeho ustanovení], který se může v jeho zájmu účastnit jednotlivých procesních úkonů a zastupovat jej v řízení před soudem.⁶²

Stejně jako v průběhu prověřování, i během vyšetřování je na základě § 164 odst. 1 trestního řádu policejní orgán oprávněn provádět úkony podle §158 odst. 3 trestního řádu, úkony podle hlavy čtvrté trestního řádu již však nemusí být prováděny jako neodkladné nebo neopakovatelné. Definici neodkladného úkonu je ve fázi vyšetřování nutné použít pouze přiměřeně a nadále ji nevztahovat k okamžiku zahájení trestního stíhání, nýbrž, stejně jako u neopakovatelných úkonů, k hlavnímu líčení.

Možnosti, kdy má být osoba namísto podání vysvětlení vyslechnuta jako svědek jsou podle § 164 odst. 1 trestního řádu v zásadě stejné jako v průběhu prověřování⁶³, i po zahájení trestního stíhání je však nutné rozlišovat, zda se jedná o výslech svědka provedený jako neodkladný či neopakovatelný úkon nebo výslech jiných svědků, jejichž výpověď před soudem by mohla být ohrožena podle § 164 odst. 1 trestního řádu z důvodu odlišného režimu využití protokolu o výslechu svědka v hlavním líčení. V prvním uvedeném případě je navíc možné, že se bude zároveň jednat o úkon, jehož provedení nejde odložit a nelze proto včas vyrozumět obhájce o jeho konání [§ 165 odst. 3 trestního řádu] a pokud je pak takový protokol čten v hlavním líčení, jedná se o narušení práv obviněného na obhajobu a kontradiktornosti řízení.

- 4) Po skončení vyšetřování umožní policejní orgán poškozenému, obviněnému a jeho obhájci, **seznámit se na základě § 166 odst. 1 se spisovým materiálem** a případně i učinit návrhy na doplnění vyšetřování, kterým však nemusí vyhovět.
- 5) Spis následně předloží státnímu zástupci okresního státního zastupitelství, který v případě, že v něm výsledky vyšetřování vzbuzují dostatečnou jistotu, podá ve věci **obžalobu** a tu následně v řízení před soudem zastupuje. Alternativní způsoby skončení vyšetřování nejsou pro potřeby této práce relevantní.

⁶² JELÍNEK, Jiří. Základní zásady trestního řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 176-177.

⁶³ VANTUCH, pozn. 58, s. 131-132.

2.2.2. Rozšířené přípravné řízení

Rozšířené přípravné řízení se koná v případě, že je trestní řízení vedeno pro některý z trestných činů, o nichž je podle § 17 trestního řádu v prvním stupni věcně příslušný rozhodovat krajský soud.⁶⁴ Jedná se tedy o modifikaci standardního přípravného řízení vyhrazenou pro závažné trestné činy, které bývají složitější jak po skutkové stránce, tak i z hlediska rozsahu dokazování prováděného v přípravném řízení.⁶⁵ Stejně jako přípravné řízení standardní, je možné rozšířené přípravné řízení rozdělit na dva základní časové úseky – prověřování a vyšetřování. Fáze prověřování, tedy před zahájením trestního stíhání, se přitom řídí stejnými ustanoveními jako v případě standardního přípravného řízení⁶⁶ a stejná je proto i role neodkladných a neopakovatelných úkonů. Právní úprava rozšířeného přípravného řízení platí až pro druhou fázi přípravného řízení, vyšetřování.

Pojem rozšířené přípravné řízení totiž aplikační praxe a nauka⁶⁷ používá pro zvláštní ustanovení o vyšetřování některých trestných činů v § 168-170 trestního řádu, přičemž v případě, že tato ustanovení neobsahují zvláštní úpravu, se subsidiárně uplatní obecná ustanovení o vyšetřování obsažená v § 160-167 trestního řádu. Shledávám proto výstižnější spíše termín **rozšířené vyšetřování**, který používá například Fryšták⁶⁸ a Musil⁶⁹. Zároveň považuji za důležité podotknout, že se jedná o nejméně frekventovaný typ přípravného řízení, oproti zbývajícím dvěma typům je četnost případů, kdy je vedeno rozšířené vyšetřování, pouze v jednotkách procent.⁷⁰

Úprava rozšířeného vyšetřování není nikterak podrobná, a to tak v zásadě probíhá stejně jako vyšetřování standardní. Co do rozsahu je možné konstatovat, že rozšířené vyšetřování je téměř totožné jako jednotné vyšetřování z let 1994-2001⁷¹ a liší se od něj pouze pár detaily. Oproti standardnímu vyšetřování se pak jeho rozšířená varianta, vedle delší lhůty pro skončení, odlišuje hlavně množstvím důkazů, které mají být v jeho průběhu v procesní formě zachyceny pro další řízení.⁷²

⁶⁴ JELÍNEK, pozn. 33, s. 495.

⁶⁵ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 320.

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ MUSIL, Jan. Vyšetřování. In: ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČKA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 517.

⁷⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 – textová část [4 NZN 201/2020] [online]. [cit. 10-04-2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf>.

⁷¹ VANTUCH, pozn. 58, s. 133.

⁷² RŮŽIČKA, Miroslav, ŠÁMAL, Pavel. § 169 [Rozsah vyšetřování nejzávažnějších a některých dalších trestných činů]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 2173.

Nejvýrazněji se rozdílný rozsah dokazování projevuje v případě výslechu svědků, jelikož § 169 odst. 1 in fine trestního řádu stanovuje, že v rozšířeném vyšetřování neplatí podmínky § 164 odst. 1 trestního řádu, jejichž splnění je nezbytné, aby osoba mohla být v přípravném řízení vyslechnuta jako svědek. Rozhodnutí, zda výpověď osoby bude zachycena ve formě záznamu o podání vysvětlení či protokolu o výslechu svědka, je tak plně v rukou policejního orgánu.⁷³ Je však nutné brát v potaz, že co se použitelnosti protokolů o výslechu svědka v přípravném řízení týče, platí stále podmínky § 211 a § 212 trestního řádu, na což upozorňuje i čl. 89 odst. 1 písm. b) pokynu obecné povahy nejvyššího státního zastupitelství č. 9/2019.

Význam neodkladných a neopakovatelných úkonů v rozšířeném přípravném řízení je tak v zásadě stejný jako v přípravném řízení standardním, jelikož fáze prověřování se v obou případech řídí stejnými ustanoveními a ačkoliv v průběhu rozšířeného vyšetřování následně neplatí omezující podmínky pro výslech svědka, podmínky pro čtení protokolu o jeho provedení v hlavním líčení zůstávají stejné. Uvedené lze tedy shrnout následovně. Z obecného hlediska je samozřejmě fakt, že v rozšířeném vyšetřování neplatí omezující podmínky pro výslech osoby jako svědka, důležitý z hlediska posouzení, zda byl tento výslech proveden v souladu se zákonem v případech, kdy má protokol o výslechu sloužit jako důkaz v hlavním líčení. Pokud se však zaměříme pouze na ty výslechy, které jsou v případě vyšetřování standardního považovány za neopakovatelné úkony, není mezi oběma typy vyšetřování stran v zásadě žádný rozdíl. Snad jen ten, že v rozšířeném přípravném řízení není nutné, aby policejní orgán zkoumal, zda je na výslech svědka v konkrétním případě nutné pohlížet jako na neopakovatelný úkon, aby bylo možné jej v souladu s ustanoveními trestního řádu provést.

V případě, že v průběhu vyšetřování dojde na základě zjištěných skutečností ke změně právní kvalifikace skutku, která zapříčiní, že ve věci bude nadále příslušný okresní soud podle § 16 trestního řádu a bude proto dán důvod pro konání standardního vyšetřování, je nutné na tuto změnu upozornit obviněného. Jak podotýká Fryšták, s jehož názorem se v tomto ztotožňuji, ačkoliv § 169 odst. 2 trestního řádu hovoří pouze o nutnosti upozornění obviněného, je nutné upozornit na tuto změnu také jeho zástupce neboť: *„Přítomnosti obhájce v trestním řízení znamená, že obviněný bude realizovat svoje právo na obhajobu mimo jiné i jeho prostřednictvím. Nedovedu si představit, že by obhájce toto právo obviněného mohl prakticky uskutečnit, aniž by věděl, jakým způsobem je kvalifikováno jednání, pro které je obviněný stíhán.“*⁷⁴

Policejní orgán bude v dalším průběhu přípravného řízení postupovat podle úpravy standardního vyšetřování, avšak důkazy, které byly provedeny dříve než byl obviněný na změnu

⁷³ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 224.

⁷⁴ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 321.

kvalifikace upozorněn, zůstávají součástí důkazů opatřených v dalším průběhu přípravného řízení. Při posuzování, zda tyto důkazy byly provedeny v souladu se zákonem se však k omezujícím podmínkám § 164 odst. 1 trestního řádu nepřihlíží, ačkoliv policejní orgán je jimi po změně právní kvalifikace dále vázán⁷⁵- podmínky pro provedení jednotlivých úkonů se tedy vždy posuzují k okamžiku jejich provedení.

Opačná situace, tedy případy, kdy změna právní kvalifikace skutku povede k tomu, že ve věci bude dále namísto standardního vyšetřování vedeno vyšetřování rozšířené, právní úpravou řešena není, ale řešení je v zásadě stejné – i v tomto případě budou podmínky pro provádění vyšetřovacích úkonů hodnoceny k okamžiku jejich provedení. Pokud tedy byl proveden výslech svědka nerespektující omezení § 164 odst. 1 trestního řádu před změnou typu vyšetřování ze standardního na rozšířené, nestane se díky této změně formálně bezvadným.⁷⁶

2.2.3. Zkrácené přípravné řízení

Třetí a zcela specifickou formou přípravného řízení je přípravné řízení zkrácené, které upravuje osmý oddíl hlavy desáté trestního řádu. To se podle § 179a odst. 1 trestního řádu koná o trestných činech, o nichž je věcně příslušný v prvním stupni rozhodovat okresní soud [§ 16 trestního řádu], pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující pět let [do novely trestního řádu provedené zákonem č. 459/2011 Sb. činila tato hranice tři roky], je alternativně splněna alespoň jedna z podmínek, že podezřelý byl buď přistižen při činu či bezprostředně poté, nebo ve fázi prověřování byly zjištěny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné do dvou týdnů ode dne sdělení podezření postavit před soud a současně není dána jedna z překážek konání zkráceného přípravného řízení, které obsahuje § 179f odst. 1 trestního řádu.⁷⁷

Tato zjednodušená forma přípravného řízení umožňuje rychlé a méně formalizované řešení skutkově jasných a jednoduchých případů, na kterou následně navazuje zjednodušené řízení před samosoudcem.⁷⁸ Zkrácené přípravné řízení nebylo po jeho zavedení velkou novelou trestního řádu příliš využíváno, což se však postupně změnilo a od roku 2010 se stalo nejfrekventovanější formou přípravného řízení.⁷⁹

⁷⁵ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 321.-322.

⁷⁶ RŮŽIČKA, ŠÁMAL, pozn. 72, s. 2175.

⁷⁷ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, roč. 13, č. 7-8, s. 186.

⁷⁸ VANTUCH, pozn. 73, s. 257.

⁷⁹ ŠTEFUNKOVÁ, ZEMAN, pozn. 76, s.188;

Zprávy o činnosti státního zastupitelství z let 2013-2019 [online]. [cit. 10-04-2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyšsiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/>.

Nárůst počtu konaných zkrácených řízení je pravděpodobně možné přičíst změně § 179b odst. 4 trestního řádu, kterou přinesla novela provedená zákonem č. 274/2008 Sb. – nově totiž dvoutýdenní lhůta pro skončení zkráceného přípravného řízení běží od okamžiku sdělení podezření, oproti předešlému stavu, kdy počínala již okamžikem, kdy policejní orgán obdržel trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání.⁸⁰

Průběh zkráceného přípravného řízení je oproti zbývajícím dvěma typům zcela odlišný. Ačkoliv začíná, stejně jako standardní a rozšířené přípravné řízení, okamžikem sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů a ve fázi prověřování pro zkrácené přípravné řízení trestní řád nestanovuje zvláštní úpravu, nedochází v něm následně k zahájení trestního stíhání.

Zkrácené přípravné řízení je po celou dobu vedeno proti konkrétnímu známému podezřelému, kterému od okamžiku sdělení podezření náleží stejná práva jako obviněnému.⁸¹ Po skončení zkráceného přípravného řízení není nutné umožnit obviněnému a jeho obhájci seznámit s výsledky vyšetřování a umožnit jim prostudovat spisový materiál, jako tomu je ve standardním přípravném řízení.⁸² Policejní orgán pouze sepíše stručnou zprávu o jeho výsledku, kterou předloží státnímu zástupci. Ten následně, není-li důvod pro některý z alternativních postupů, namísto obžaloby ve věci podává soudu návrh na potrestání, jehož doručením soudu se zahajuje trestní stíhání⁸³ – ačkoliv účinky jeho zahájení [které byly popsány v bodě 2.2.1.] mohou nastat až doručením návrhu na potrestání do vlastních rukou obviněného.⁸⁴ Věc je poté projednána ve zjednodušeném řízení před samosoudcem podle §314b až §314d trestního řádu.

Změna §179b odst. 4 trestního řádu provedená zákonem č. 274/2008 Sb. vedla k praxi, která zcela popírala smysl a účel zkráceného přípravného řízení jakožto rychlé a méně formální reakce na skutkově, právně a důkazně jednoduché věci a k jeho nadužívání v nevhodných případech – ve věci bylo nejprve vedeno standardní prověřování a teprve po delším časovém odstupu policejní orgán podezřelému sdělil obvinění a dále ve věci vedl zkrácené přípravné řízení, Na uvedený problém záhy vhodně reagoval Nejvyšší soud ve svém stanovisku, kde stanovil, že: „Podmínky uvedené v ustanovení § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř. [...] zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně

⁸⁰ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 330.

⁸¹ JELÍNEK, pozn. 33, s. 547-548.

⁸² FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 331.

⁸³ JELÍNEK, pozn. 33, s. 552-553.

⁸⁴ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 14 To 49/2002.

*převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.*⁸⁵

Co se dokazování týče, postupuje policejní orgán ve zkráceném přípravném řízení na základě §179b odst. 1 trestního řádu podle hlavy deváté, která upravuje postup před zahájením trestního stíhání [§ 158 a násl. trestního řádu] a zajišťovací úkony podle hlavy čtvrté provádí pouze jako neodkladné a neopakovatelné úkony.⁸⁶ Význam neodkladných a neopakovatelných úkonů je tedy v zásadě stejný jako ve fázi prověřování, jenž byla popsána v bodě 2.2.1. a ve které se institut neodkladných a neopakovatelných úkonů, zejména ve vztahu k výslechu svědka a rekognici, uplatňuje v nejširší míře. Fakticky je však dokazování ve zkráceném přípravném řízení značně limitováno omezenou délkou jeho trvání a zpravidla se neprovádí v procesní formě.⁸⁷

3. Vybrané neodkladné a neopakovatelné úkony

Jak již bylo řečeno, jako neodkladné a neopakovatelné je možné provádět celou řadu procesních úkonů. Níže jsou proto vybrány ty z nich, které s sebou přináší některé praktické problémy, na něž se pokusím upozornit.

3.1. Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků

Domovní prohlídka [§ 82 odst. 1 trestního řádu] a prohlídka jiných prostor a pozemků [§82 odst. 2 trestního řádu] patří mezi zajišťovací úkony jejichž úpravu nalezneme v oddílu pátém, hlavě čtvrté trestního řádu. Oba instituty však představují významný zásah do ústavně chráněné nedotknutelnosti soukromí, která je jednou ze složek nedotknutelnosti osoby, jenž na ústavní úrovni zaručuje čl. 7 Listiny⁸⁸ i řada mezinárodních smluv věnovaných lidskoprávní problematice. Jako jedno z dílčích práv tvořících koncept nedotknutelnosti soukromí lze chápat i domovní svobodu garantovanou čl. 12 Listiny, jejíž význam dosahuje úrovně základního lidského práva⁸⁹ a kterou domovní prohlídka závažným [přestože současně čl. 12 odst. 2 Listiny předvídaným] způsobem narušuje. Je proto nutné postupovat při využití obou institutů vždy zdrženlivě, v zájmu ochrany jiných ústavně zaručených práv a svobod a důsledně dbát na dodržování zákonných požadavků stanovených pro jejich provádění.

Listina stanovuje, že domovní prohlídka je přípustná pouze pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce, přičemž podrobnosti ponechává na úpravě zákonem. Podle

⁸⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014.

⁸⁶ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 333-334.

⁸⁷ JELÍNEK, pozn. 33, s. 552.

⁸⁸ ODEHNALOVÁ, Jana. Ústavnost domovní prohlídky v judikatuře Ústavního soudu. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 346.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 287/96 [N 62/8 SbNU 119].

ustanovení trestního řádu lze domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků [nejsou-li veřejně přístupné] vykonat pouze existuje-li důvodné podezření, že se v obydlí nachází věc nebo osoba důležitá pro trestní řízení, přičemž je nutné tuto důvodnost chápat objektivně.⁹⁰ Je nezbytné trvat na tom, aby podezření bylo založeno na konkrétních faktech a informacích, nikoliv pouhých očekáváních, že by při jejich provedení mohly být zjištěny informace nebo zajištěny věci či osoby významné pro další řízení.

Vydat příkaz k domovní prohlídce je podle § 83 trestního řádu oprávněn předseda senátu, případně v přípravném řízení soudce na odůvodněný návrh státního zástupce. Tento návrh přitom vychází z odůvodněného písemného podnětu policejního orgánu, přičemž již ten musí obsahovat veškeré informace nezbytné pro posouzení, zda je prohlídka důvodná a kde má být vykonána.⁹¹ Příkaz k domovní prohlídce má povahu rozhodnutí svého druhu proti kterému proto není přípustná stížnost⁹², přičemž musí být vydán písemně a je nezbytné, aby byl v zájmu následné přezkoumatelnosti dostatečně odůvodněn.

Bez příkazu není možné domovní prohlídku vykonat. Obdobně se postupuje i u příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků, kterou je ale podle § 83a trestního řádu v případě, že věc nesnese odkladu a vydání příkazu nelze předem dosáhnout, možné provést i bez příkazu [tedy jako neodkladný úkon podle § 160 odst. 4 trestního řádu, a to v obou fázích přípravného řízení]. Souhlas soudce však musí být dán alespoň dodatečně, přičemž není možné výsledky prohlídky použít jako důkaz, pokud souhlas nebude *ex post* udělen.⁹³ Bez příkazu je možné prohlídku jiných prostor a pozemků provést i v případě, že s ní uživatel dotčených prostor nebo pozemků vyjádří písemný souhlas – soudce, případně státního zástupce v přípravném řízení, poté postačuje vyrozumět.⁹⁴

Před samotným provedením domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, je v souladu s § 84 trestního řádu nutné provést výslech osoby, u které se má prohlídka vykonat a přistoupit k prohlídce pouze v případě, že požadovaného výsledku nelze dosáhnout již prostřednictvím výslechu [například pokud dojde k dobrovolnému vydání věci, která má být během domovní prohlídky zajištěna].

Výslech není nutné provádět v případech, kdy věc nesnese odkladu a výslech není možné provést okamžitě, přičemž v tomto případě souhlasím s názorem vysloveným v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 32/2000, že: „*Předchozí výslech osoby, u níž se má prohlídka vykonat, nebude možné okamžitě provést nejen tehdy, jsou-li překážky výslechu na straně této*

⁹⁰ FRYŠTÁK, pozn. 14, str. 238.

⁹¹ tamtéž, s. 239.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2227/12.

⁹³ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 239.

⁹⁴ tamtéž

osoby [např. v podobě jejího pobytu v cizině či na neznámém místě, nedovoluje-li to její zdravotní stav, opilstv atd.], ale rovněž za situace, kdy takové překážky zde sice nejsou, ale z kriminalisticko-taktického hlediska a s přihlédnutím k očekávanému důkaznímu významu výsledků domovní prohlídky je třeba postupovat urychleně. Nemožnost předchozího výsledku tedy může být způsobena již samotnou neodkladností provedení domovní prohlídky.⁹⁵

O provedené prohlídce následně policejní orgán, který ji na příkaz předsedy senátu nebo soudce vykonal, sepisuje protokol⁹⁶, který by v případě, že byla prohlídka provedena jako neodkladný úkon [tedy v obou případech před zahájením trestního stíhání nebo prohlídka jiných prostor bez potřebného příkazu v případě, že věc nesnesla odkladu], měl obsahovat i náležité odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti v souladu s § 160 odst. 4 trestního řádu.

3.1.1. Provedení před zahájením trestního stíhání

S ohledem na závažnost zásahu domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor a pozemků do ústavně zaručených práv a svobod, trestní řád obecně nepřipouští jejich provedení ve fázi před zahájením trestního stíhání. Výjimku tvoří pouze případy, kdy jsou naplněny znaky neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti a domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor je proto možné ve stadiu prověřování provést podle § 158 odst. 3 písm. i) trestního řádu ve spojení s § 160 odst. 4 trestního řádu, tedy jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon.⁹⁷

V tomto případě by přitom odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti prohlídky neměl obsahovat pouze protokol policejního orgánu o průběhu prohlídky [jak vyžaduje § 160 odst. 4 trestního řádu], ale hlavně soudní příkaz k jejímu provedení [a logicky tedy i návrh státního zástupce a podnět policejního orgánu ze kterých tento příkaz vychází].⁹⁸

O nemožnosti provést domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor a pozemků ve fázi prověřování jako běžný úkon hovoří jak nauka⁹⁹, tak i judikatura Ústavního soudu. Například v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 298/05 byl řešen případ, kdy policejní orgán provedl se souhlasem státního zástupce¹⁰⁰ Městského státního zastupitelství v Praze prohlídku jiných prostor

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2000, sp. zn. 5 Tz 32/2000.

⁹⁶ DRAŠTÍK, Antonín. Zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení. In: JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 356.

⁹⁷ FRYŠTÁK, pozn. 14, str. 230.

⁹⁸ ZEZULOVÁ, Jana. Domovní a osobní prohlídka, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do obydlí, jiných prostor a pozemků. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, § 83, bod 23. a § 83a bod 14.

⁹⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ŠÁMAL, Pavel. § 82 [Důvody domovní prohlídky a osobní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 1114.

¹⁰⁰ Právní úprava platná v době, kdy byl souhlas vydán, umožňovala provést prohlídku jiných prostor na základě příkazu, který vydával policejní orgán po předchozím souhlasu státnímu zástupce, nebyl tedy vyžadován soudní příkaz.

před zahájením trestního stíhání jako běžný úkon, nikoliv jako úkon neodkladný. Městské státní zastupitelství v Praze k tomu ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedlo, že: „*poukazuje na ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu upravující oprávnění policejního orgánu ve fázi prověřování, přičemž na počátku výčtu je použito slovo „zejména“.* Jedná se tedy o výčet demonstrativní, z čehož lze dovodit oprávnění policejního orgánu i k jiným úkonům, které trestní řád upravuje na jiných místech. V posuzovaném případě se nejednalo o neodkladný úkon. Písemná žádost o udělení souhlasu byla státnímu zástupci předložena s dostatečným předstihem“¹⁰¹

Ústavní soud v dané věci došel k závěru, že: „*Z mezí ústavnosti vybočuje postup Policie České republiky, při němž ve fázi před zahájením trestního stíhání, [...], provedla úkon upravený v hlavě čtvrté trestního řádu – prohlídku jiných prostor – jako každý úkon, aniž by přezkoumatelným způsobem zdůvodnila, proč provedení úkonu nebylo možné odložit na pozdější stadium trestního řízení. [...]. Provedení prohlídky jiných prostor, [...], nelze v této časové fázi trestního řízení provést jinak než jako neodkladně nebo neopakovatelný úkon.*“¹⁰² V nálezu sp. zn. IV. ÚS 1780/07 následně Ústavní soud argumentací a *minori ad maius* ve spojení s argumentem *ad absurdum* vztáhl výše uvedený výklad i k domovní prohlídce.¹⁰³

Pokud je tedy provedena domovní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor a pozemků ve fázi prověřování jako běžný úkon, ačkoliv může být provedena pouze jako úkon neodkladný, dosahuje toto pochybení ústavněprávní úrovně a jeho následkem je nepoužitelnost [absolutní neúčinnost] důkazů získaných během této prohlídky.

S uvedeným závěrem se plně ztotožňuji. Opačný názor by, dle mého názoru, vedl nejen k nadbytečnosti § 158 odst. 3 písm. i) trestního řádu, ale i k obcházení smyslu a účelu neodkladných a neopakovatelných úkonů jakožto výjimky z obecného principu, že jednotlivé úkony trestního řízení mají být činěny až po zahájení trestního stíhání, což v případech natolik závažného zásahu do osobnostních práv, jakým je domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor [přičemž v případě, že je vykonána jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon před zahájením trestního stíhání je tento zásah ještě intenzivnější], shledávám neakceptovatelným.

Ačkoliv za těchto podmínek je možné domovní prohlídku nebo prohlídku jiných prostor a pozemků nařídit před zahájením trestního stíhání, musí být vždy nařízena v řádně zahájeném trestním řízení. A tak kromě toho, že musí existovat důvodný předpoklad, že při ní mohou být zajištěny věci významné pro účel trestního řízení [které nadto nelze získat jiným způsobem], je

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 298/05 [N 196/39 SbNU 91].

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 298/05 [N 196/39 SbNU 91].

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07 [publikováno pod č. N 147/50 SbNU 297.]

také nezbytné, aby byla nařízena na základě důkazy a prověřenými informacemi podloženého podezření, že byl spáchán trestný čin.

Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 905/13 zrušil dva příkazy k prohlídce jiných prostor a pozemků, které měly být vykonány jako neodkladné úkony před zahájením trestního stíhání. Předmětné příkazy totiž byly vydány bez toho, aby předtím policejní orgán náležitě prověřil přijaté trestní oznámení [které vykazovalo snadno zjiitelné nesrovnalosti], přičemž k samotným prohlídkám došlo až rok po jejich vydání a teprve po provedení prohlídek policejní orgán kontaktoval údajného autora přijatého trestního oznámení, které se později ukázalo jako falešné.

Pokud tak má být domovní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor a pozemků provedena před zahájením trestního stíhání, je vedle naplnění znaků neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti, v souladu se zmíněným nálezem, nezbytným předpokladem pro její nařízení: „*existence důvodného podezření o tom, že byl spáchán trestný čin. I přesto, že se jedná o počáteční fázi řízení, musí mít orgány činné v trestním řízení k dispozici dostatek informací a důkazů, které jsou o existenci důvodného podezření způsobilé přesvědčit objektivního pozorovatele.*“¹⁰⁴

3.1.2. Odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti v příkazu k prohlídce

Oproti výše řešené situaci, kdy prohlídka před zahájením trestního stíhání vůbec nebyla provedena jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon, nýbrž jako úkon běžný, je nutné odlišovat stav, kdy prohlídka ve fázi prověřování jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon prováděna je, avšak příkaz k jejímu provedení trpí vadami.

Příkaz by přitom měl být bezchybný jak po formální, tak i materiální stránce a vedle označení úkonu jako neodkladného a/nebo neopakovatelného by tak měl [spolu s ostatními povinnými náležitostmi]¹⁰⁵ uvádět i konkrétní důvody, které tuto neodkladnost, případně neopakovatelnost, zakládají.¹⁰⁶ V případě domovních prohlídek je přitom častým důvodem jejich neodkladnost nebezpečí, že důkazy, které během nich mají být zajištěny, budou odstraněny, pozměněny nebo ukryty – zejména pak v případě, kdy se jedná o organizovanou trestnou činnost nebo pokud mají být zajištěny důkazy v elektronické podobě, jelikož manipulace s nimi je obzvlášť snadná a rychlá.

Příkaz k provedení prohlídky je nutné vnímat jako nástroj umožňující soudu kontrolovat činnost policejního orgánu a státního zástupce v přípravném řízení, pokud tito mají zasahovat do základních lidských práv a svobod osob. Vzhledem k tomu, že neodkladnost či neopakovatelnost domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor a pozemků je jediným možným důvodem pro

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 905/13 [publikováno pod č. N 102/81 SbNU 629].

¹⁰⁵ Náležitosti obou příkazů viz ZEŽULOVÁ, pozn. 99, § 83 bod 10. a § 83a bod 10.

¹⁰⁶ ZEŽULOVÁ, pozn. 98, § 83, bod 23.

jejich konání již ve fázi před zahájením trestního stíhání, je nezbytné, aby soud při vydání příkazu neodkladnost a/nebo neopakovatelnost úkonu přezkoumatelným způsobem posoudil – k čemuž slouží právě náležité odůvodnění příkazu k jejímu provedení, umožňující následnou kontrolu, zda znaky neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti byly [spolu s ostatními náležitostmi] naplněny a domovní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor a pozemků byla provedena v souladu se zákonem.

Toto posouzení má následně zásadní vliv na použitelnost důkazů, které při ní byly získány. Vzhledem k četnosti ústavních stížností, které napadají příkazy k domovním prohlídkám a prohlídkám jiných prostor a pozemků z důvodu tvrzeného nedostatečného odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti se níže pokusím shrnout vývoj relevantní judikatury Ústavního soudu.

3.1.3. Judikatura Ústavního soudu

Nález sp. zn. III. ÚS 183/03 se, mimo jiné, zabýval nedostatečným odůvodněním neodkladnosti v příkazu k prohlídce, které nakonec bylo jedním z důvodů pro zrušení napadeného usnesení odvolacího soudu. Nález samotný se omezil na prosté konstatování, že se obecné soudy řádně nezabývaly otázkou, zda byly naplněny znaky neodkladného či neopakovatelného úkonu podle § 160 odst. 4 trestního řádu, soudce Jan Musil k němu však zaujal odlišné stanovisko, ve kterém se podrobně zabýval posuzováním nedostatečného zdůvodnění neodkladnosti domovní prohlídky v soudním příkazu k jejímu provedení.¹⁰⁷

Tuto argumentaci pak z velké části přejal III. senát Ústavního soudu [kterému v té době předsedal právě soudce Musil] v usnesení sp. zn. III. ÚS 231/05, kde se obecně vyjádřil k tomu, jaká je úloha Ústavního soudu při přezkumu neodkladnosti či neopakovatelnosti úkonu ve smyslu § 160 odst. 4 tak, že: „*Ústavní soud, který otázku neodkladnosti vyšetřovacích úkonů posuzuje ex post, někdy se značným časovým odstupem a zpravidla pouze ze spisového materiálu, by měl být [...] maximálně zdrženlivý, nejde-li o extrémní případy zjevného zneužití tohoto institutu. [...] měl by k rušení následných meritorních trestních rozhodnutí přikračovat jen tehdy, jestliže **pro provedení neodkladného úkonu nebyly dány ani žádné věcné důvody, nikoliv pouze pro nedostatečné zdůvodnění neodkladnosti.***“¹⁰⁸ Dále dovedl, že by se při přezkumu neodkladnosti úkonu měl Ústavní soud zabývat dvěma základními otázkami, a to:

- 1) zda existovaly **věcné důvody** pro provedení neodkladného úkonu a

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 183/03 [publikováno pod č. N 175/38 SbNU 399].

¹⁰⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05.

- 2) **nakolik přesné a podrobné odůvodnění** neodkladnosti úkonu v písemných materiálech [příkaz k prohlídce, návrh na jeho vydání nebo písemný podnět policejního orgánu], by mělo být od orgánů činných v trestním řízení vyžadováno.

Zatímco první otázku je nutné posuzovat vždy individuálně, ve druhé dospěl k obecnému závěru, že: „*Nadměrné formalizování této počáteční etapy vyšetřování, v níž se k provádění neodkladných úkonů nejčastěji přikračuje a požadavek detailní dokumentace a detailního formulování důvodů pro neodkladnost postupu by neúměrně komplikovaly počáteční fázi vyšetřování a v řadě případů by znemožňovaly dosáhnout cíle trestního řízení. Absence podrobného zdůvodnění sama o sobě nezpůsobuje automaticky důkazní neúčinnost takového úkonu, jestliže při následné kontrole a po zvážení všech souvislostí lze konstatovat, že věcné důvody pro neodkladnost úkonu byly splněny.*“¹⁰⁹

Z uvedeného nálezu vyplývá, že je nutné, aby Ústavní soud zkoumal, zda je možné věcné důvody pro provedení prohlídky jako neodkladné a/nebo neopakovatelné [v případě jejich nedostatečného uvedení v soudním příkazu k prohlídce] možné dovodit ze spisového materiálu a okolností případu jako celku. Na této argumentaci následně vcelku konzistentně setrval i v pozdějších rozhodnutích¹¹⁰, a to i v případech, kdy prohlídka jako neodkladná v příkazu vůbec nebyla označena.

Ve stejném období však lze nalézt i několik rozhodnutí, která zastávají formalističtější přístup. Jedním z nich je náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 536/06, ve kterém byl příkaz k prohlídce napadený ústavní stížností zrušen mimo jiné proto, že: „*byl vydán ve stadiu "prověřování podezřelého", nikoli tedy ve stadiu trestního stíhání stěžovatele. Aby bylo tedy možno napadený příkaz – se zřetelem na to – poté považovat za ústavně konformní, musel by být vydán s odůvodněním i toho, proč jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný [§ 160 odst. 4 tr. řádu], což by mělo být z logiky věci obsaženo již v návrhu státního zástupce. Jestliže to není z jeho odůvodnění, byť alespoň v [minimálním] nezbytném rozsahu, jakkoli [ani interpretací] seznatelné, pak již jen proto trpí příkaz k domovní prohlídce závažnou vadou, která se nikoliv nevýrazným způsobem ústavně zaručených práv stěžovatele bezprostředně dotýká.*“¹¹¹

Je však nutné vzít v potaz, že nedostatečné odůvodnění neodkladnosti nebylo jedinou vadou, pro kterou byl příkaz k prohlídce zrušen, jelikož jeho odůvodnění bylo vágní a nedostatečné

¹⁰⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05.

¹¹⁰ Za všechny srov. např:

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 1813/07-2 [publikováno pod č. ÚS 69/2008],

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 2816/10 [publikováno pod č. ÚS 870/2011],

Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 907/13 [publikováno pod č. ÚS 3379/2016].

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. I. ÚS 536/06 [publikováno pod č. N 100/53 SbNU 263].

ve více ohledech. Přesto je však z použité argumentace patrná menší míra tolerance vůči formálním pochybením v odůvodnění neodkladnosti úkonu a nepostačuje tedy, že neodkladnost úkonu vyplývá z celkových okolností případu a spisového materiálu jako v případech výše.

Ještě o něco přísnější přístup zaujal Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3073/10, ve kterém taktéž zrušil napadený příkaz k domovní prohlídce, avšak tentokrát výhradně z důvodu toho, že neobsahoval zmínku o neodkladnosti úkonu [přestože návrh státního zástupce i následný protokol o provedení prohlídky se o její neodkladnosti zmiňují], protože: „*vůbec neuvádí, že by se mělo jednat o úkon neodkladný a neopakovatelný, natož z jakých důvodů. [...] právě příkazem k domovní prohlídce je konstatována důvodnost, resp. zákonnost její realizace, a to včetně případných podmínek, za kterých musí být vykonána. Tuto přezkumnou a do značné míry i dozorčí funkci soudu nad průběhem trestního řízení na sebe nemůže převzít sám policejní orgán tím, že v protokolu o provedení domovní prohlídky vzor mlčení soudního příkazu k domovní prohlídce tuto označí za úkon neodkladný a neopakovatelný, jak se stalo v daném případě.*“¹¹²

Případ přitom nelze poměřovat se situací, kdy prohlídka byla zjevně provedena jako běžný úkon, jelikož označení její neodkladnosti absentovalo pouze v napadeném příkazu soudu, ze všech ostatních písemných materiálů bylo zřejmé. Tento fakt podporuje i její bezodkladné vykonání po vydání předmětného příkazu. Zarážející nadto je, že se tehdejší II. senát Ústavního soudu v odůvodnění nálezu vůbec nevypořádal s v té době již existujícími rozhodnutími Ústavního soudu akcentujícími materiální stránku odůvodnění neodkladnosti prohlídky v příkazu k jejímu provedení a tedy i nutnost posuzovat vedle samotného odůvodnění příkazu také věcné důvody pro provedení prohlídky jako neodkladné.¹¹³

Ve stejném duchu se nese i náleze Ústavního soudu sp. zn. 2787/13. Také ten ruší příkaz k domovní prohlídce, ve kterém soudce tuto prohlídku výslovně neoznačil jako neodkladnou, přestože ji jako neodkladnou posuzoval [návrh státní zástupkyně odůvodnění neodkladnosti obsahoval], ve věci bylo postupováno rychle [prohlídka byla vykonána následující den po vydání příkazu] a z celkových okolností případu byla neodkladnost prohlídky jasně seznatelná.¹¹⁴

Souhlasím s tím, že náležitě odůvodněný soudní příkaz k prohlídce plní významnou informační roli ve vztahu k jeho adresátovi [tedy osobě, u které má být prohlídka vykonána], napomáhá také ke zvýšení transparentnosti trestního řízení a jeho vydání je k tomu předvídáno přímo Listinou. Smysluplným se mi proto jeví určitý kompromis mezi oběma přístupy. V případě, že příkaz splňuje všechny ostatní zákonné náležitosti a je zřejmé, že zájem na ochraně trestním

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 10.3. 2011, sp. zn. II. ÚS 3073/10 [publikováno pod č. N 41/60 SbNU 483].

¹¹³ Srov. například výše zmíněná rozhodnutí Ústavního soudu – sp. zn. III. ÚS 231/05 a sp. zn. I. ÚS 1813/07.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 2787/13 [publikováno pod č. N 205/71 SbNU 417].

právem [a zpravidla i právem ústavním] chráněného zájmu převažuje nad zájmem na ochranu soukromí jednotlivce, nepovažuji za vhodné jeho zrušení pouze z důvodů chybějící argumentace stran neodkladnosti prohlídky, když z celkových okolností případu, jakož i z návrhu státního zástupce, který je podkladem pro rozhodnutí soudu, důvody neodkladnosti jasně patrné jsou. Za problematické považuji pouze případy, kdy příkaz k provedení prohlídky o její neodkladnosti mlčí úplně a nezmiňuje ji ani protokol o provedení prohlídky, jelikož osoba, u níž byla prohlídka vykonána, má v té době stěží možnost seznámit se s ostatními materiály a její neodkladnost si dovodit – schválení neodkladnosti úkonu soudem tedy musí být pro tuto osobu [nikoliv pouze pro orgány činné v trestním řízení a soud při následném přezkumu] alespoň základně seznatelné.

Plenární náleží Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13, ke kterému nebylo zaujato žádné odlišné stanovisko, měl, dle vyjádření v tiskové zprávě k jeho vydání, za úkol sjednotit dosavadní judikaturu týkající se nedostatků odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků v příkazu k jejímu provedení a poskytnout tak orgánům činným v trestním řízení vodítko pro správný postup.¹¹⁵

V rozhodovaném případě nejen, že odůvodnění neodkladnosti nebylo dostatečné, ale návrh státního zástupce, z něj vycházející příkaz k domovní prohlídce a dokonce ani protokol o jejím provedení vůbec prohlídku jako neodkladnou neoznačovaly, Ústavní soud její neodkladnost dovodil pouze z okolností případu, návrhu policejního orgánu a spisového materiálu, přičemž k věci uvedl, že: *„při použití testu účinnosti trojí kontroly [policejní orgán-státní zástupce-soud] dospěl k závěru, že v posuzovaném případě policejní orgán podal řádně věcně i formálně odůvodněný návrh státnímu zástupci a ten pak soudci, přičemž všichni tito posuzovali příkaz k domovní prohlídce jako úkon, jehož neodkladnost, resp. neopakovatelnost je zachycena a prokázána ve spisovém materiálu. [...] tato neodkladnost či neopakovatelnost je ze spisového materiálu, z okolností případu a z procesní charakteristiky této fáze řízení, zřejmá. [...] Vzhledem k tomu, že [...] je tak v daném případě možné dovodit věcné důvody pro takový postup, není namítaná absence výslovného označení daného úkonu za neodkladný nebo neopakovatelný pochybením, dosahujícím ústavněprávní intenzity. Naopak, v případě, že by jinak formálně bezvadně vyjádřená neodkladnost a neopakovatelnost domovní prohlídky nebyla v konkrétním případě řádně věcně odůvodněna, znamenal by takový úkon porušení základního práva.“*¹¹⁶

¹¹⁵ Tisková zpráva Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2014 [online]. [cit. 23-04-2021]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-zprensnil-podminky-pro-pouziti-odposlechu-a-domovnich-prohlidek>.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13 [publikováno pod č. N 76/73 SbNU 351].

V uvedeném nálezu se tedy jedná o případ, který výše uvádím jako z mého pohledu problematický a přístup Ústavního soudu tak považují za příliš benevolentní. Přesto vnímám pozitivně snahu Ústavního soudu o odstranění rozporů v dosavadní rozhodovací praxi [přičemž z pozdějších rozhodnutí je patrné, že tato snaha byla úspěšná ¹¹⁷] a hlavně pak důrazný apel na orgány činné v trestním řízení, aby důsledněji dbaly na označování úkonů jako neodkladných a neuváděly pouze věcné důvody, jakkoliv i ty jsou nezbytné.

Na obsáhlou judikaturu a zejména pak na apel obsažený v plenárním nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 47/13¹¹⁸, reagovalo i Nejvyšší státní zastupitelství ve výkladovém stanovisku. V tom se mimo jiné doporučuje, aby státní zástupci při vypracování návrhu na provedení prohlídky vždy odůvodňovali její neodkladnost a/nebo neopakovatelnost a to jak po formální, tak i věcné stránce.¹¹⁹ Neodkladnost či neopakovatelnost prohlídky mají zohlednit i v případě, že se rozhodnou v návrhu stanovit termín její realizace.¹²⁰ Nadto je státním zástupcům doporučováno žádat stejný postup i po soudcích a dokonce v případě, že je příkaz vydán bez odůvodnění neodkladnosti [a časové okolnosti to umožňují], návrh zopakovat s poukazem na relevantní judikaturu.¹²¹ Ačkoliv výkladové stanovisko není pro státního zástupce přímo závazné, měli by se přesto jeho obsahem řídit a odchýlit se od něj pouze v odůvodněných případech.¹²²

Tento krok hodnotím velmi pozitivně a doufám, že povede k ustálení dobré praxe v oblasti odůvodňování neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti konaných domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor a pozemků a jejich výslovného označení za neodkladné a/nebo neopakovatelné – přestože se zdá, že ústavních stížností v této oblasti prozatím neubývá.

Jak již bylo zmíněno, aktuální judikatura Ústavního soudu v zásadě setrvává na argumentaci obsažené v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/13. Velmi pozitivně však vnímám nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2024/15, kde se ve vztahu k odůvodnění neodkladnosti domovní prohlídky uvádí, že: „*Účelem písemného vyhotovení příkazu k domovní prohlídce je v první řadě poskytnutí dostatečných informací osobě, která bude muset strpět, že orgán státní moci*

¹¹⁷ Za všechny srov. např:

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 761/14 [publikováno pod č. N 103/73 SbNU 659],
Nález Ústavního soudu ze dne 13.10. 2016, sp. zn. II. ÚS 1221/16 [publikováno pod č. N 194/83 SbNU 145],
Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2017, sp. zn. I. ÚS 6/17

¹¹⁸ Bod 67 nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13.

¹¹⁹ ZEMAN, Pavel. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k některým otázkám postupu státního zástupce při podávání návrhů a provádění domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor a pozemků [online]. Sbírnka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2017, č. 2, s. 1-2. [cit. 24-04-2021]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SL_732-2017.pdf>

¹²⁰ tamtéž

¹²¹ tamtéž, s. 4-5.

¹²² RŮŽIČKA, Miroslav. Výkladová stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 8, s. 240-242. ISSN 1213-5313.

*vstoupí a prohledá její výsostné soukromé teritorium, nikoli výměna informací mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení při výkonu jejich činností. Zdali je odůvodnění příkazu dostatečné, je bezvýhradně nutno nahlížet optikou jedince, v jehož obydlí má být prohlídka provedena. Jinými slovy, odůvodnění soudu jako orgánu státní moci slouží primárně adresátovi-jedinci a až sekundárně adresátům-jiným orgánům státní moci.*¹²³

Ústavní soud tak své nároky na odůvodnění neodkladnosti prohlídky rozšířil o požadavek srozumitelnosti pro adresáta příkazu, do jehož práv je prohlídkou zasahováno, který do té doby v judikatuře zcela absentoval. Tento krok vnímám jako adekvátní zpřísnění dosavadních požadavků, které byly velmi jednostranné s ohledem na to, že účelem neodkladných a neopakovatelných úkonů není pouze zachycení důkazů, jejichž provedení v pozdějším stadiu trestního řízení by mohlo být ohroženo v procesní formě, ale také poskytnutí určitých kompenzací dotčené osobě, které mají vyrovnat způsobený zásah do jejích práv.

V případě provádění domovních prohlídek sice na straně jedné figuruje zájem na efektivním stíhání pachatelů trestných činů, přičemž z taktického hlediska může být právě prohlídka provedená jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon [a tedy využívající moment překvapení, jelikož ještě není vzneseno obvinění vůči konkrétní osobě a ta proto nemá možnost důkazy, které při ní mají být zajištěny, ukrýt nebo zničit] zcela zásadní. Na straně druhé však vystupuje nutnost poskytnout dotčené osobě jistotu, že tento zásadní zásah do jejích práv nebyl svévolný. Pokud je tak odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti vyvoditelné pouze ze spisového materiálu a okolností daného případu, je sice možné, aby toto odůvodnění pomáhalo zajistit transparentnost řízení a umožňovalo jeho přezkumu ze strany soudu, stejnou roli však neplní vůči osobě, do jejíž práv je závažným způsobem zasahováno, ačkoliv se přitom ještě nejedná o obviněného se všemi důsledky z toho plynoucími.

3.2. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu jsou, stejně jako domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků, kterým byla věnována přechozí podkapitola, zajišťovacími úkony upravenými v pátém oddílu hlavy čtvrté trestního řádu.

Zatímco odposlech telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu slouží ke zjištění obsahu [tedy konkrétních informací a sdělení] zpráv přepravovaných v průběhu budoucího telekomunikačního provozu, záznam telekomunikačního provozu podle § 88a trestního řádu umožňuje získat údaje o telekomunikačním provozu jako je délka hovoru, volající či volané číslo

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2024/15 [publikováno pod č. N 215/79 SbNU 461].

[nikoliv však obsah přepravovaných zpráv], který proběhl v minulosti¹²⁴ - judikatura však zároveň připouští, aby příkaz k jeho provedení byl ve výjimečných případech vydán i do budoucna, například v situacích, kdy má napomoci zabránit dokonání trestného činu, který je teprve připravován.¹²⁵

Opětovně se jedná o významný zásah do ústavně garantovaného práva na ochranu soukromí [čl. 7 odst. 1 Listina], zejména pak do jeho dílčí části – tajemství zpráv přepravovaných telefonem [čl. 13 Listiny], a to v zájmu ochrany jiného veřejného zájmu. Pokud se proto má jednat o zásah oprávněný, musí konkrétní věcné důvody pro jeho provedení vždy přesně naplňovat požadavky zákona. Odposlech ani záznam telekomunikačního provozu však Listina výslovně nepředvídá, čl. 13 pouze obecně připouští omezení listovního tajemství zákonem a veškeré podmínky pro jeho provedení proto nalezneme přímo v ustanoveních trestního řádu.

3.2.1. Odposlech telekomunikačního provozu

Ustanovení § 88 trestního řádu stanoví, že odposlech je možné využít pokud je kumulativně splněno, že:

- Trestní řízení je vedeno pro zločin, jehož horní hranice trestní sazby v trestním zákoníku činí alespoň 8 let nebo některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů nebo jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva,
- prováděným odposlechem mají být získány významné skutečnosti pro trestní řízení,
- a sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak nebo pouze s neúměrnými obtížemi.

Výjimkou je odposlech telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným, který je vždy nepřípustný – záznam o něm je policejní orgán povinen bezodkladně zničit, protokol o zničení založit do spisu a se získanými informacemi nijak nenakládat. Shodují se v tomto s názorem Fryštáka, že zákonná úprava by měla taktéž výslovně požadovat odposlech mezi obviněným a jeho obhájcem okamžitě přerušit, jelikož není možné vyloučit, že policejní orgán získané informace, i přes zničení záznamu, mimo rámec zákona nepřímo využije.¹²⁶

Písemný a odůvodněný příkaz k odposlechu vydává předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce [kterému předchází podnět policejního orgánu], přičemž musí stanovovat také dobu po kterou bude odposlech prováděn, která nesmí být delší 4 měsíců – lze ji

¹²⁴ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 246 a 253.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1591/2018 [publikováno pod č. R 38/2020 tr.]

¹²⁶ FRYŠTÁK, pozn. 14, s. 249.

však po vyhodnocení dosavadního stavu opakovaně prodloužit.¹²⁷ Příkaz je rozhodnutím svého druhu, proti kterému není přípustná stížnost.¹²⁸ Bez příkazu je možné odposlech vykonat pouze v případě, že je trestní řízení vedeno pro některý z trestných činů taxativně vyjmenovaných v § 88 odst. 5 trestního řádu [například omezování osobní svobody, nebezpečné vyhrožování či vydírání] a účastník odposlouchávané stanice s tím souhlasí. Jedná se tedy zjevně o případy, kdy je odposlech prováděn v zájmu účastníka odposlouchávané stanice, který k jeho provedení dal souhlas.

Náležitostmi soudního příkazu k odposlechu se podrobně zabýval Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 615/06., z něhož plyne, že: „*musí být podle téhož zákonného ustanovení **písemný a odůvodněný**. Z toho vyplývá, že musí být vydán **ve vztahu k určité osobě**, proti níž se již trestní stíhání pro uvedené trestné činy vede, nebo vůči níž je důvodné podezření, že se takových trestných činů dopustila. Pokud je řízení vedeno pouze na základě důvodného podezření, musí být v odůvodnění vyloženo, o jaké indicie se takový závěr opírá. [...]. Může tedy být vydán **jen v řádně zahájeném trestním řízení pro zákonem kvalifikovanou trestnou činnost**, a musí být **podložen relevantními indicemi**, z nichž lze dovodit důvodné podezření ze spáchání takového trestného činu. [...]. Konečně musí příkaz alespoň v minimální míře konkrétně uvést, **jaké skutečnosti významné pro trestní řízení mají být takto zjištěny, a z čeho je to vyvozováno.**“¹²⁹*

Je tedy nepřipustné, aby byly odposlechy nařizovány a prováděny pouze za účelem zjištění, zda je existující podezření důvodné a tedy například pouze na základě přijatého trestního oznámení, které by mělo být prověřeno právě nařízeným odposlechem. Pouze pokud je shromážděno dostatečné množství indicií potvrzujících důvodnost podezření a tedy zakládající dostatečnou míru jistoty o tom, že byl trestný čin spáchán potřebnou pro zahájení trestního řízení, je možné nařídit ve věci odposlech, přičemž musí být alespoň v hrubých obrysech jasné, jaké konkrétní skutečnostmi jím mají být získány. Současně je nutné brát v potaz také subsidiaritu použití odposlechu. Tento požadavek přitom může být naplněn pouze v případě, že soudní příkaz k odposlechu ve svém odůvodnění obsahuje alespoň v základních obrysech konkrétní skutkové okolnosti a důvody pro jeho nařízení, nikoliv pouze nic neříkající blanketní odkazy na příslušná ustanovení trestního řádu.

Pokud jsou všechny požadavky § 88 trestního řádu splněny, je možné použít záznamy odposlechu následně jako důkaz, pokud je k nim připojen protokol, který obsahuje údaje

¹²⁷ DRAŠTÍK, pozn. 96, s. 360.

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 1995, sp. zn. Tzn 24/95 [publikováno pod č. 23/1996 Sb. rozh. tr.]

¹²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. II. ÚS 615/06 [N 88/45 SbNU 291].

podle § 88 odst. 6 trestního řádu¹³⁰ a případně také odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti, pokud byly provedeny již ve stadiu prověřování. Záznamy přitom nelze jako důkaz použít v jiné věci než ve které byl odposlech proveden, s výjimkou případů, kdy s tím souhlasí účastník odposlouchávané stanice nebo jsou-li i v této druhé věci projednávány v trestním řízení splněny podmínky pro nařízení odposlechu.¹³¹

3.2.2. Záznam telekomunikačního provozu

Podmínky pro provedení záznamu telekomunikačního provozu nalezneme v § 88a odst. 1 trestního řádu, který stanovuje, že je možné jej provést v případě, že:

- Trestní řízení je vedeno pro zločin, jehož horní hranice trestní sazby v trestním zákoníku činí alespoň 3 roky nebo některý z taxativně vyjmenovaných trestných činů [jedná se přitom o širší škálu trestných činů než v případě odposlechu] nebo jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva,
- Údaje, které mají být zjištěny jsou podstatné pro účely trestního řízení,
- a sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak nebo pouze s neúměrnými obtížemi.

Stejně jako v případě odposlechu, i záznam telekomunikačního provozu nařizuje předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce [kterému předchází podnět policejního orgánu], a to písemným odůvodněným návrhem, který je rozhodnutím svého druhu a není proti němu přípustná stížnost. Bez příkazu lze údaje o telekomunikačním provozu získat pouze se souhlasem uživatele telekomunikačního zařízení, ke kterému se mají vztahovat zjišťované údaje, přičemž další omezující podmínky nejsou dány.¹³²

Považuji také za nezbytné zmínit, že úpravu záznamu telekomunikačního provozu v její současné podobě, nalezneme v trestním řádu až od novely provedené zákonem č. 273/2012 s účinností od 1. 10. 2012, a to poté, co předchozí úpravu zrušil k 30. 9. 2012 Ústavní soud z důvodu jejího rozporu s právem na respekt k soukromému životu v podobě práva na informační sebeurčení.¹³³ Ačkoli zjištění údajů o telekomunikačním provozu zasahuje do soukromé sféry jedince bezesporu méně než odposlech, je stále nutné brát v potaz, že umožňuje orgánům činným v trestním řízení získat citlivé údaje a rozhodně se proto nejedná o standardní preventivní nástroj odhalování trestné činnosti.

¹³⁰ DRAŠTÍK, pozn. 96, s. 361.

¹³¹ tamtéž

¹³² tamtéž

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11 [publikováno pod č. 43/2012 Sb. a N 217/63 SbNU 483].

3.2.3. Provedení před zahájením trestního stíhání

Pokud existují okolnosti, pro které odposlech a záznam telekomunikačního provozu naplňují znaky neodkladnosti či neopakovatelnosti v souladu s § 160 odst. 4 trestního řádu, je možné provést jej ve spojení s § 158 odst. 3 písm. i) trestního řádu i jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon před zahájením trestního stíhání. Příkaz k jeho provedení by poté měl, vedle obecných náležitostí které na jeho odůvodnění klade § 88 trestního řádu, obsahovat i odůvodnění jeho neodkladnosti nebo neopakovatelnosti.¹³⁴

Co se odůvodnění neodkladnosti prováděného odposlechu v příkazu k jeho provedení týče, lze na něj vztáhnout bohatou judikaturu týkající se odůvodnění příkazu k domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor a pozemků. I při přezkumu příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je tedy chybějící formální označení tohoto úkonu jako neodkladného či neopakovatelného formálním pochybením, které však v případě, že dostatečné věcné důvody pro jeho provedení jsou z příkazu samotného a ostatních písemných podkladů seznatelné – a odposlech tak naplňuje materiální definici neodkladnosti či neopakovatelnosti [§ 160 odst. 4 trestního řádu], nedosahuje ústavněprávní úrovně.¹³⁵

Obdobný je ostatně taktéž přístup Nejvyššího státního zastupitelství, když i pro oblast odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je vydáno výkladové stanovisko, které doporučuje, aby již návrh státního zástupce, který vydání příkazu předchází, obsahoval odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti odposlechu a výslovně jej jako neodkladný a/nebo neopakovatelný označoval.¹³⁶ Tento požadavek je nadto obsažen i v Pokynu obecné povahy č. 9/2019, tedy závazném interním předpisu, který byl vydán Nejvyšším státním zastupitelstvím k zajištění jednotného postupu státních zástupců v trestním řízení.¹³⁷

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2020, sp. zn. 4 Pzo 9/2019 [publikováno pod č. NS 1730/2020]; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017-II [publikováno pod č. NS 4156/2017].

¹³⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2009, sp. zn. III. ÚS 2221/08-2 [publikováno pod č. ÚS 1128/2009].

¹³⁶ ZEMAN, Pavel. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice pořizování a nakládání s odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu [online]. Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2018, č. 1, s. 1 a 4. [cit. 25-04-2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SL_732-2017.pdf.

¹³⁷ Nejvyšší státní zástupce: Pokyn obecné povahy č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení [online]. Sbírka pokynů obecné povahy nejvyššího státního zastupitelství, 2019, č. 9, čl. 50 a 56. [cit. 01-05-2021]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/01/9_2019_o-postupu-statnich-zastupcu-v-rest-riz.pdf.

3.3. Výslech svědka podle §158a trestního řádu

Výslech svědka a rekognice [která bude pro svůj neopakovatelný charakter rozebrána v samostatné kapitole] jsou jediné úkony, pro jejichž průběh trestní řád stanovuje zvláštní podmínky, pokud jsou konány jako neodkladné a neopakovatelné úkony před zahájením trestního stíhání. Vedle toho, že má policejní orgán povinnost uvést důvody neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti úkonu v protokolu, který zachycuje jeho průběh, což platí obecně pro všechny úkony, které jsou prováděny jako neodkladné a/nebo neopakovatelné [§ 160 odst. 4 in fine trestního řádu], tak ještě musí být jejich průběh v souladu s § 158a trestního řádu. Ten požaduje, aby úkon v tomto případě proběhl na návrh státního zástupce za účasti soudce, který má odpovídat za zákonnost jeho provedení a za tímto cílem do jeho průběhu může i zasahovat. Nepřísluší mu však přezkoumávat závěr státního zástupce o neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti úkonu.

Protokol o takto konaném výslechu se následně podle § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu bez dalšího čte jako listinný důkaz v hlavním líčení.¹³⁸ Postup podle §158a ve spojení s § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu proto představuje zvlášť citelný zásah do práva na obhajobu, když je možné, aby v hlavním líčení byly čteny protokoly o výslechu svědka, aniž by se takového úkonu zúčastnil obviněný nebo jeho obhájce, jelikož před zahájením trestního stíhání ještě obviněný není znám a do rozporu se dostává také s principem kontradiktornosti trestního procesu. Za určitých podmínek [které budou blíže přiblíženy v rámci rozboru judikatury ESLP] se navíc může jednat dokonce o porušení práva obviněného na spravedlivý proces, zejména pak jeho dílčí části konkretizované v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, kde je zakotveno právo obviněného vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě. Považuji proto za důležité rozebrat několik úskalí, na která naše současná právní úprava naráží a přiblížit podmínky, jejichž dodržení jak evropská tak i navazující česká judikatura vyžaduje, aby bylo možné řízení považovat za spravedlivé.

V první řadě shledávám problematické, že ve vztahu k výslechům svědka provedeným podle § 158a trestního řádu stávající právní úprava nevyžaduje, aby se orgány činné v trestním řízení pokusily je zopakovat v pozdější fázi trestního řízení [ať už ve vyšetřování nebo přímo v hlavním líčení] za účasti obviněného nebo jeho obhájce a je bez dalšího umožněno přečíst protokoly o jejich průběhu v hlavním líčení. To přitom platí i v případě, kdy překážka, která provedení výslechu v hlavním líčení znemožňovala nebo alespoň podstatně ztěžovala, odpadla. Zejména v případech, kdy je svědecká výpověď zvlášť významná pro odsouzení obviněného, by bylo vhodné učinit všechny kroky k tomu, aby byl svědek opakovaně vyslechnut za účasti obviněného nebo alespoň jeho obhájce.

¹³⁸ PÚRY, František. § 211 [Přečtení protokolů o výslechu a znaleckého posudku]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 2644.

Například v situaci kdy hrozí, že svědek opustí Českou republiku, díky čemuž je jeho výslech obvykle chápán jako neodkladný, je možné uvažovat o využití prostředků, které poskytuje mezinárodní justiční spolupráce nebo evropský vyšetřovací příkaz. Za pozitivní lze označit, že tato cesta již bývá orgány činnými v trestním řízení běžně využívána.¹³⁹

Obviněný sice na základě § 164 odst. 4 trestního řádu může po zahájení trestního stíhání navrhnout, aby byl výslech opakován, policejní orgán však není povinen jeho žádosti vyhovět a může obviněného odkázat, aby se osobního výslechu domáhal v hlavním líčení, přičemž ani tam mu nemusí být výslech svědka umožněn.

Prvkem vyvažujícím tento zásah do práv obviněného má být účast nestranného a nezávislého soudce na průběhu výslechu, který však do něj může zasahovat pouze z hlediska zachování zákonnosti, není oprávněn zasahovat do výslechu po věcné stránce a svědkovi klást otázky nebo dokonce výslech vést.¹⁴⁰ To je ostatně podle Baxy i hlavním argumentem pro to, aby daný soudce následně nebyl vyloučen z dalšího projednávání věci po podání obžaloby, ačkoli v případě, že ve věci předtím vydal příkaz k provedení některého ze zajišťovacích úkonů, vyloučen je.¹⁴¹ Při účasti na úkonu podle § 158a trestního řádu totiž nemá žádné rozhodovací pravomoci, nezasahuje nijak do základních lidských práv a svobod a tím se ani nepřiklání k jedné ze stran řízení.

K tomu Baxa blíže uvádí, že: „*Samotné vnímání průběhu úkonu ze strany soudce není ničím, co by jej diskvalifikovalo z dalšího projednávání věci. Procesní pravidla zde právě z důvodů neodkladnosti či neopakovatelnosti vytvářejí podmínky pro provedení procesního úkonu „jakoby před soudem“, když z povahy věci je zřejmé, že v budoucnu v případě stíhání konkrétní osoby jako obviněného a podání obžaloby nebude moci tento úkon být v hlavním líčení proveden, nýbrž jediným zdrojem zde bude pouhý protokol o provedeném úkonu. Soudce tedy bude vnímat přímo a bezprostředně výpověď svědka či průběh rekognice, což mu umožní ve spojení s důkazy prováděnými až v hlavním líčení lepší hodnocení než z obsahu protokolu.*“¹⁴²

S uvedeným souhlasím. Současnou koncepci role soudce při jeho účasti na úkonu podle § 158a trestního řádu také nevnímám jako důvod pro jeho vyloučení z dalšího projednávání věci, když má nadto následně sám možnost posoudit, zda vůbec byly splněny podmínky pro to, aby byl úkon jako neodkladný a/nebo neopakovatelný proveden. Zároveň si však nemyslím, že by se

¹³⁹ Za poskytnutí informace děkuji vedoucí své práce, JUDr. Kataríně Tejnské, Ph.D.

¹⁴⁰ STRÍŽ, Igor. Provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů za účasti soudce. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, § 158a, bod 1 a 7.

¹⁴¹ BAXA, Josef. K otázce vyloučení soudce. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 4, s. 124-125.

¹⁴² tamtéž

jednalo o prvek dostatečně vyvažující fakt, že obviněný nijak nemá možnost průběh výslechu ovlivnit a svědkovi [alespoň zprostředkovaně] klást otázky. Soudce tak sice dohlédne na to, aby policejní orgán při výslechu postupoval v souladu se zákonem, ale stále při jeho konání chybí osoba, která by efektivně hájila zájmy podezřelého.

V tomto směru se mi efektivním řešením jeví, tak jak navrhuje například Říha¹⁴³, přibrat k výslechu ustanoveného advokáta, který by měl možnost zasahovat v zájmu podezřelého do průběhu výslechu. Proto velmi kladně hodnotím § x10 odst. 2 návrhu nového trestního řádu¹⁴⁴, který by umožňoval státnímu zástupci požádat soudce o ustanovení advokáta pro účast na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu konaném ve fázi prověřování, pokud se domnívá, že by výsledek tohoto úkonu mohl mít rozhodující vliv na posouzení viny obviněného a ten by se jinak úkonu mohl účastnit, pokud by byl konán až po zahájení trestního stíhání. Takto ustanovený advokát by přitom mohl plně hájit zájmy poškozeného a za tímto účelem zasahovat do průběhu úkonu, klást otázky a vznášet námitky proti způsobu jeho provádění. Advokáta, který by byl ustanoven pro účast na neodkladném nebo neopakovatelném úkonu by navíc podle § 62 odst. 3 in fine návrhu nového trestního řádu soud v daném trestním řízení přednostně ustanovil po zahájení trestního stíhání obviněnému jako obhájce.

Vhodným a v judikatuře ESLP hojně zmiňovaným opatřením je taktéž pořizování videozáznamu z takového úkonu¹⁴⁵, přičemž pořizování audiovizuálního záznamu výslechu svědka, pokud existuje podezření, že jej nebude možné vyslechnout v řízení před soudem, upravuje například německý trestní řád¹⁴⁶ nebo trestní řád rakouský¹⁴⁷. Jedná se přitom o efektivní a jednoduché řešení, umožňující obviněnému možnost napadnout hodnověrnost svědkových tvrzení a poskytující mu zároveň lepší představu o průběhu výslechu. Nadto i soudu umožňuje lepší možnost hodnocení takto provedeného důkazu. Příkladně bych se proto k tomu, aby výslechy svědků před zahájením trestního stíhání byly po vzoru výše zmíněné zahraniční úpravy nahrávány vždy, pokud hrozí, že je nebude možné v řízení před soudem zopakovat.

¹⁴³ ŘÍHA, Jiří. Vybrané aspekty použitelnosti protokolů o dřívějších svědeckých výpovědích v hlavním líčení s ohledem na judikaturu ESLP. In: JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 346.

¹⁴⁴ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, které je aktuální ke dni 1. 1. 2020 [online]. [cit. 03-05-2021]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>.

¹⁴⁵ Srov. např. bod 68. Rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012, č. 46203/08 [Tseber proti České republice].

¹⁴⁶ § 58a Abs. 1 Strafprozeßordnung [online]. [cit. 07-05-2021]. Dostupné z: <https://dejure.org/gesetze/StPO/58a.html>.

¹⁴⁷ § 165 Strafprozeßordnung 1975 [StPO] [online]. [cit. 07-05-2021]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326>.

Otázkou je, zda by v případě zavedení těchto navržených opatření bylo účelné trvat na tom, aby se jich účastnil také soudce. Domnívám se, že při zachování současné koncepce by jeho účast v takovém případě byla nadbytečná. Zároveň si však myslím, že by bylo vhodné, aby měl soudce v případě, že ho státní zástupce požádá o ustanovení advokáta pro účast na výslechu, který je neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon, možnost přezkoumat, zda lze tento výslech za neodkladný a/nebo neopakovatelný požadovat.

Na závěr zdůrazňuji, že nastíněná potřeba zvýšené záruky zákonného průběhu a zajištění práv obviněného při výslechu svědka, který je prováděn jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon před zahájením trestního stíhání se vztahuje hlavně k případům, kdy se tato výpověď jeví být podstatným usvědčujícím důkazem, jak už bylo několikrát v textu zmíněno. V ostatních případech by dle mého názoru postačovalo pořízení zvukového a obrazového záznamu tohoto výslechu, umožňující obviněnému i soudu lepší možnost verifikace svědkových tvrzení a hodnocení jeho hodnověrnosti.

Institut neodkladných a neopakovatelných úkonů umožňuje, aby byl svědek v naléhavých případech vyslechnut v jiné procesní fázi než je běžné – tedy mimo hlavní líčení, již v přípravném řízení. Pokud je naléhavost provedení výslechu zvlášť intenzivní, pak dokonce v jeho první fázi, před zahájením trestního stíhání. Je přitom vždy nutné vyvažovat zájem státu a společnosti na straně jedné a ochranu práv obviněného na straně druhé. Pokud bychom trvali na tom, aby obhajoba měla vždy možnost vyslechnout každého svědka, a to i v případech, kdy svědecká výpověď nemá na odsouzení obviněného žádný nebo pouze zanedbatelný vliv, jednalo by se dle mého názoru o přehnaný akcent ochrany práv obviněného značně komplikující dosažení účelu trestního řízení. Avšak v případech, kdy se soudu výpověď svědka, který byl vyslechnut podle § 158a trestního řádu jeví z hlediska posouzení viny obviněného významná a je objektivně možné pokusit se zajistit svědkovu přítomnost v hlavním líčení [například odpadl důvod pro který byl jeho výslech neodkladný a/ nebo neopakovatelný či se pouze zdržuje v zahraničí], by soud měl přistoupit ke čtení svědecké výpovědi z přípravného řízení až poté, co vyvinul dostatečné úsilí k zajištění svědkovy účasti.

Považovala bych v rámci úvah de lege ferenda za vhodné, aby touto povinností byla podmíněna v současné době neomezená možnost čtení protokolu o výslechu svědka, který byl proveden jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon podle § 158a trestního řádu, v hlavním líčení.

3.3.1. Důvody pro výslech svědka v přípravném řízení

Pokud má být v přípravném řízení osoba vyslechnuta jako svědek, je nutné, aby byl naplněn některý ze zákonem stanovených důvodů, v ostatních případech je možné žádat od osob pouze tzv. vysvětlení. Ta přitom v zásadě nejsou použitelná pro další řízení, jedinou výjimkou je situace, kdy s přečtením tohoto záznamu souhlasí státní zástupce i obviněný [§ 211 odst. 6 trestního řádu]. Jinak mají podle § 158 odst. 6 trestního řádu pouze sloužit jako podklad pro zvážení, zda má být daná osoba později vyslechnuta jako svědek a pokud k pozdějšímu výslechu dojde, nesmí být vyslýchané osobě záznam přečten ani jinak konstatován.

Ustanovení § 158 odst. 9 trestního uvádí čtyři důvody, kdy musí být osoba vyslechnuta jako svědek již **ve stadiu prověřování**:

- 1) Výpověď osoby má povahu **neodkladného a/nebo neopakovatelného** úkonu. Výslech poté probíhá podle § 158a a protokol o jeho provedení lze na základě § 211 odst. 2 písm. b) číst v hlavním líčení, jak bylo popsáno výše.
- 2) Osoba je **mladší 18 let**. Je-li přitom navíc vyslýchána o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj podle § 102 trestního řádu, pak se s ohledem na komentářovou literaturu domnívám, že se zpravidla bude zároveň jednat o úkon neopakovatelný, který by měl být proveden podle § 158a za účasti soudce.¹⁴⁸ V ostatních případech je nutné výslech opakovat ve vyšetřování, jelikož jinak lze protokol o jeho provedení číst v hlavním líčení pouze podle § 211 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. b), c) trestního řádu. Jinak je možné jej pouze předeštrít podle § 212 trestního řádu. Z uvedeného vyplývá, že policejní orgán by sice měl každou osobu mladší 18 let již ve fázi prověřování vyslechnout jako svědka [nemá tedy ve věci podávat vysvětlení], ale pouze v případě, kdy je tato osoba vyslýchána o okolnostech uvedených v § 102 trestního řádu je možné protokol o výslechu bez dalšího přečíst v hlavním líčení, v ostatních případech je využitelnost protokolu o výslechu značně omezena. Z tohoto hlediska je proto vhodné výslech osoby mladší 18 let v pozdější fázi řízení opakovat – je však sporné, nakolik je opakovaný výslech vhodný z hlediska ochrany zájmů nezletilého.
- 3) O schopnostech osoby správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její **psychický stav** pochybnosti. Psychický stav osoby přitom podle

¹⁴⁸ PÚRY, František. § 102 [Výslech dítěte]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac.* vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 1499.; FENYK, Jaroslav. Výslech dítěte. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, § 102, bod 5 a 12.

Šámalova komentáře není nutné zkoumat znaleckým posudkem, postačí odborné vyjádření nebo jiné věrohodné zjištění.¹⁴⁹ Je přitom sporné, zda jiným věrohodným zjištěním může být i posouzení, které učiní sám policejní orgán.

- 4) Pokud lze předpokládat, že **prověřování bude trvat delší dobu**, je možné vyslechnout i svědka, jehož výpověď má podle odůvodněného předpokladu **rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání** a hrozí, že jeho výpověď by mohla být ovlivněna.

V posledních dvou případech je možnost využití protokolu o této výpovědi, v případě, že výslechy nebyly opakovány ve vyšetřování [přičemž jejich opakování není podle § 164 odst. 2 trestního řádu nutné], shodná jako bylo uvedeno u svědka mladšího 18 let, který není vyslýchán podle § 102 trestního řádu – protokol o provedení těchto výslechů je možné číst v hlavním líčení pouze podle § 211 odst. 1, odst. 3 písm. b), c) trestního řádu, v ostatních případech je možné je pouze předečíst podle § 212 trestního řádu.

Ustanovení § 164 odst. 1 trestního řádu poté uvádí stejné důvody i pro výslech svědka **ve standardním vyšetřování**. Těchto výslechů se však, s ohledem na to, že protokoly o jejich provedení mohou být využity jako důkaz v hlavním líčení, již může účastnit obhájce obviněného [§ 165 odst. 2 trestního řádu], přičemž je možné připustit i účast obviněného [§ 165 odst. 1 trestního řádu]. V ostatních [a v praxi častějších]¹⁵⁰ případech jsou výpovědi osob opět zachyceny pouze ve formě úředního záznamu o podání vysvětlení.

3.3.2. Rozpor s právem na spravedlivý proces – judikatura ESLP

Právo vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti svědky garantované čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy je jedním z dílčích oprávnění tvořících právo na spravedlivý proces, které může být omezené pouze ve výjimečných případech.¹⁵¹ Výslech svědka provedený jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon ve stadiu prověřování podle § 158a trestního řádu a následné přečtení protokolu o jeho průběhu v hlavním líčení podle § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu bezesporu omezením tohoto Úmluvou garantovaného práva je, spolu s dalšími případy, kdy je umožněno v hlavním líčení číst protokol o předchozím výslechu svědka, kterého se obhajoba **nemohla zúčastnit** [nikoli pouze nezúčastnila, ač účast umožněna byla o konání výslechu byla včas vyrozuměna]. Otázkou tedy je, za jakých podmínek lze toto omezení považovat za akceptovatelné z hlediska zachování spravedlivosti řízení jako celku.

¹⁴⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ŠÁMAL, Pavel. § 158 [Přijímání a prověřování oznámení a jiných podnětů]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 1964.

¹⁵⁰ FRYŠTÁK, Marek. Úřední záznam o podání vysvětlení jako důkaz v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, roč. 12, č. 9, s. 199-200.

¹⁵¹ NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, s. 106.

V rozsudku ze dne 13. 11. 2003 ve věci **Rachdad proti Francii** [stížnost č. 71846/01] ESLP stanovil, že: „*práva obhajoby jsou omezena způsobem, který není slučitelný se zárukami článku 6, pokud je odsouzení založeno, výlučně nebo v rozhodujícím rozsahu, na výpovědi svědka, kterého obviněný neměl možnost vyslechnout nebo dát vyslechnout ani ve fázi vyšetřování ani v průběhu řízení před soudem.*“¹⁵² Pokud má být odsouzení založeno na výpovědi svědka, kterého obhajoba nemohla v žádné fázi řízení vyslechnout, je nezbytné splnění následujících podmínek:

- 1) Příslušné orgány podnikly aktivní kroky k nalezení svědka, pokud je nemožnost konfrontace obviněného se svědkem zapříčiněna tím, že není k dispozici.
- 2) Svědectví nepřítomného svědka v žádném případě nemůže být jediným důkazem, na kterém je odsouzení založeno.¹⁵³

Takto nastavená kritéria jsou však velmi přísná – pokud je výslech nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím důkazem vedoucím k odsouzení obviněného, jedná se vždy o porušení práva podle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, a to i v případech, kdy je nemožnost jeho dalšího výslechu dána objektivně – například pokud svědek zemřel.

Stejné argumenty byly zopakovány i v rozsudku ze dne 21. 7. 2011 ve věci **Breukhoven proti České republice** [stížnost č. 44438/06]. V dané věci byly ve stadiu prověřování mimo jiné vyslechnuty tři svědkyně rumunské státní příslušnosti podle § 158a trestního řádu, jelikož uvedly, že mají v úmyslu vrátit se trvale zpět do Rumunska a Českou republiku již nenavštívit. Všechny tři ženy shodně vypověděly, že byly obviněným vylákány do České republiky pod příslibem práce barmanky nebo uklízečky, po příjezdu však byly obviněným vydírány a nuceny k prostituci.¹⁵⁴ Obviněný byl následně shledán vinným ze spáchání trestného činu obchodování s lidmi, kterého se měl dopustit ve vztahu k výše zmíněným třem svědkyním.¹⁵⁵ V hlavním líčení byly protokoly o výslechu svědekyní z přípravného řízení pouze přečteny.

Dále bylo vyslechnuto několik dalších svědků, kteří potvrdili, že obviněný vlastnil podnik, ve kterém ženy rumunské státní příslušnosti provozovaly prostituci, nikdo z nich však nepotvrdil, že by k této činnosti byly pod pohrůzkou násilí nuceny.¹⁵⁶ Soud se přitom nepokusil o předvolání svědekyní z Rumunska, ač o jejich předvolání obviněný žádal, s argumentem, že podle českého práva mohou být protokoly o výslechu svědekyní z fáze prověřování přečteny v hlavním líčení.¹⁵⁷

¹⁵² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2003 ve věci **Rachdad proti Francii** [stížnost č. 71846/01], § 23.

¹⁵³ Tamtéž, § 24.

¹⁵⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci **Breukhoven proti České republice** [stížnost č. 44438/06], § 7–8.

¹⁵⁵ Tamtéž, § 22.

¹⁵⁶ Tamtéž, § 16.

¹⁵⁷ Tamtéž, § 20.

Senát páté sekce ESLP ve věci jednomyslně konstatovala porušení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, jelikož dle jeho posouzení bylo odsouzení založeno pouze na výpovědi svědkyň, které obhajoba neměla možnost vyslechnout.¹⁵⁸ Ve vztahu k možnosti přečíst v hlavním líčení protokol o výslechu svědka, který byl konán podle § 158a trestního řádu přitom uvedl, že: „**Krajský soud se však nezabýval tím, zda by použitím vnitrostátního práva nedošlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivé řízení**“¹⁵⁹

V tomto případě považuji rozhodnutí za adekvátní a domnívám se, že by ke konstatování porušení práva na spravedlivý proces došlo nejen v případě použití pravidla jediného či rozhodného důkazu, které bylo popsáno ve věci Rachdad proti Francii a které také na daný případ bylo aplikováno, ale i za použití o pár měsíců později vytvořeného třístupňového testu, který pravidlo jediného a rozhodného důkazu zmírnil.

Nový třístupňový test byl formulován v rozsudku velkého senátu ze dne 15. 12. 2011 ve věci **Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království** [stížnosti č. 26766/05 a 22228/06]. V něm soud došel k závěru, že založení odsouzení obviněného výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědi svědka, kterého obhajoba nemohla vyslechnout, neznamená vždy bez dalšího porušení práva na spravedlivý proces. Je však nutné, aby se vnitrostátní soudy při hodnocení takového důkazu vždy zabývaly třemi otázkami:

- 1) Jestli je nezbytné připustit výpověď nepřítomného svědka jako důkaz, a to v závislosti na tom, zda existuje **dobry [dostatečně závažný] důvod pro svědkovu nepřítomnost,**
- 2) Zda je výpověď nepřítomného svědka **jediným nebo rozhodujícím důkazem pro odsouzení obviněného,**
- 3) Zda v řízení existovaly dostatečné **vyvažující faktory,** včetně silných procesních záruk, které zajistily, že řízení jako celek je možné považovat za spravedlivé.¹⁶⁰

Oproti předchozímu pravidlu jednotného nebo rozhodujícího důkazu tak nově je možné, aby výpověď nepřítomného svědka byla při existenci dobrého důvodu pro to, proč nemohla obhajoba svědka vyslechnout a současném přijetí dostatečných vyvažujících faktorů [kterými může být například výše zmíněné pořízení zvukového a obrazového záznamu a opatrný přístup soudu k hodnocení takového důkazu, ale vždy záleží na okolnostech konkrétního případu, nelze

¹⁵⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice [stížnost č. 44438/06], § 54–58.

¹⁵⁹ Tamtéž, § 49.

¹⁶⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011 ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království [stížnosti č. 26766/05 a 22228/06], § 152.

paušálně stanovit jaké záruky lze považovat za dostatečně vyvažující poškození práv obhajoby] rozhodujícím důkazem vedoucím k odsouzení obviněného.

Tento test byl aplikován i v rozsudku ze dne 22. 11. 2012 ve věci Tseber proti České republice [stížnost č. 46203/08]. Igor Tseber byl odsouzen pro několik trestných činů, přičemž u některých z nich bylo toto odsouzení založeno na výpovědi svědka [poškozeného] ukrajinské státní příslušnosti, jehož výslech byl proveden během hospitalizace v nemocnici podle § 158a trestního řádu den po předmětné události. Na otázky třístupňového testu soud odpověděl následovně:

- 1) Existoval dobrý důvod pro svědkovu nepřítomnost? Při této otázce je předmětem zkoumání, zda: „*nepřítomnost svědka při soudním jednání je přičitatelná vnitrostátním orgánům či nikoliv.*“¹⁶¹ V projednávané věci předseda senátu připustil čtení protokolu o výpovědi svědka pořízené před zahájením trestního stíhání až poté, co svědka několikrát neúspěšně předvolal a později i nařídil, aby byl předveden – policii se však nepodařilo svědka vypátrat. Soud proto uzavřel, že důvod pro nepřítomnost svědka v hlavním líčení byl dostatečně závažný.¹⁶² Soud tedy nezkoumá, zda byl dán důvod již pro provedení výslechu svědka mimo hlavní líčení, relevantní pro něj je až důvod, pro který následně tento svědek nebyl vyslechnut opětovně za účasti obhajoby. **Naše právní úprava však řeší pouze důvody, pro jejichž existenci může být svědek ve stadiu prověřování [bez účasti obhajoby] vyslechnut, tedy pokud tento výslech naplňuje znaky neodkladnosti a/nebo neodkladnosti, následné využití výpovědi v hlavním líčení už však není nijak podmíněno a soud může k jejímu přečtení přistoupit z pohledu vnitrostátního práva přistoupit zcela bez omezení.**
- 2) Při posouzení důkazní síly výpovědi nepřítomného svědka soud konstatoval, že výpověď sice byla podpořena dalšími důkazy, ty však tuto výpověď pouze nepřímou potvrzovaly a je proto nutné považovat ji za rozhodující důkaz viny – tedy takový, který je způsobilý ovlivnit rozhodnutí ve věci.¹⁶³
- 3) Při zkoumání třetí otázky soud shledal, že účast soudce na úkonu podle § 158a trestního řádu je sice zárukou zákonnosti výslechu, nenahrazuje však dostatečně právo obžalovaného na osobní výslech svědků proti sobě, jelikož neumožňuje obžalovanému ověřit hodnověrnost svědka a jeho výpovědi – prostá záruka zákonnosti tedy není pro

¹⁶¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012 ve věci Tseber proti České republice [stížnost č. 46203/08], § 44.

¹⁶² Tamtéž, § 50–52.

¹⁶³ Tamtéž, § 56.

zachování spravedlivosti řízení za těchto okolností dostačující.¹⁶⁴ Vnitrostátní soudy navíc ani k přistoupení hodnověrnosti svědka při hlavním líčení nepřistoupily, přestože byla obviněným opakovaně zpochybňována. Soud proto nakonec konstatoval porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, jelikož výpověď svědka, kterého obhajoba nemohla vyslechnout byla rozhodujícím důkazem viny a soudy nemohly dostatečně posoudit svědkovu hodnověrnost, jelikož ostatní důkazy ji podporovaly pouze nepřímou. Zmíněna přitom byla i možnost pořízení videozáznamu, který následně může být zhlédnut v hlavním líčení namísto pouhého čtení výpovědi.¹⁶⁵

V daném případě nebyla Al-Khawaja aplikace testu problematická, v praxi se však objevilo několik sporných otázek. Zejména pak, zda neexistence dobrého důvodu pro omezení práv obhajoby vede sama o sobě k porušení práva na spravedlivý proces, a to i v případech, kdy výpověď nepřítomného svědka nemá povahu jediného nebo rozhodujícího důkazu viny.¹⁶⁶

Vztah jednotlivých kroků testu byl proto soudem upřesněn v rozsudku velkého senátu ze dne 15. 12. 2015 ve věci **Schatschaschwili proti Německu** [stížnost č. 9154/10]. Ve vztahu k první otázce testu velký senát konstatoval, že: „*absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení*“¹⁶⁷ První dvě otázky jsou tedy vzájemně velmi provázané a přestože se nejprve hledá odpověď na první z nich, je třeba v testu pokračovat i v případě, že odpověď na ni je záporná. Tuto zápornou odpověď je pak nutné zvážit jako faktor ovlivňující spravedlivost řízení jako celku, není však sama o sobě rozhodující pro konstatování nespravedlivosti řízení. Vnitrostátní soudy by však vždy měly po svědkovi aktivně pátrat, je-li nedosažitelný a případně i využít mezinárodní právní pomoc, pokud se zdržuje v zahraničí.¹⁶⁸ Přitom právě budoucí pobyt svědka v zahraničí je v českém trestním řízení tradičně chápán jako důvod pro neodkladnost jeho výslechu, a tedy i následné čtení svědecké výpovědi v hlavním líčení, aniž by bylo vyžadováno, aby se soud pokusil přítomnost svědka před jejím čtením zajistit.

Ohledně třetí otázky shledal, že: „*Síla vyvažujících faktorů nezbytných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záviset na významu svědectví nepřítomného svědka. Čím větší váhu bude jeho svědectví mít, tím silnější budou muset být vyvažující faktory, aby řízení jako*

¹⁶⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012 ve věci Tseber proti České republice [stížnost č. 46203/08], § 62.

¹⁶⁵ Tamtéž, § 64–68.

¹⁶⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 15. 12. 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu [stížnost č. 9154/10], § 96–99.

¹⁶⁷ Tamtéž, § 113.

¹⁶⁸ Tamtéž, § 120.

*celek mohlo být považováno za spravedlivé.*¹⁶⁹ Za důležité vyvažující faktory přitom označil opatrný přístup vnitrostátních soudů k hodnocení výpovědi neověřeného svědka, přehrání videozáznamu výslechu konaného v přípravném řízení nebo existenci jiných důkazů, které tuto neověřenou výpověď podporují [například svědci, jimž nepřítomný svědek událost popsal] nebo možnost, aby obhajoba svědka vyslechla již ve fázi vyšetřování nebo mu alespoň mohla nepřímo klást otázky [možné uplatnit zejména u dětských svědků].¹⁷⁰

Jak již bylo zmíněno, v případech, kdy svědek avizuje svůj odjezd do zahraničí [zejména pokud se jedná o cizího státního příslušníka, který nemá na území České republiky trvalý pobyt] je jeho výslech chápán jako neodkladný úkon a běžně se proto v těchto případech postupovalo podle § 158a trestního řádu ve spojení s § 211 odst. 2 písm. b) trestního řádu. Tento postup byl přitom senátem první sekce ESLP podroben modifikovanému Al Khawaja testu hned ve dvou rozsudcích ze dne 12. 1. 2017 – ve věci **Bátěk a ostatní proti České republice** [stížnost č. 54146/09] a ve věci **Štulíř proti České republice** [stížnost č. 36705/12], přičemž v obou případech byla Česká republika úspěšná a ESLP rozhodl, že nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces.

V případě Bátěk bylo odsouzeno 18 českých celníků za přijímání úplatků, přičemž k jejich odsouzení došlo mimo jiné na základě čtení svědeckých výpovědí 20 řidičů kamionů z různých zemí, kteří byli vyslechnuti podle § 158a trestního řádu před zahájením trestního stíhání. V daném případě soud shledal, že chyběl dobrý důvod pro to, aby řidiči nebyli opětovně vyslechnuti v hlavním líčení¹⁷¹ a jejich výpovědi navíc měly významný [nikoliv však výlučný či rozhodující] vliv na odsouzení obviněných.¹⁷² Tyto faktory však byly dostatečně vyváženy, zejména existencí dalších usvědčujících důkazů, a to i přesto, že vnitrostátní soud nepřistupoval k výpovědím nepřítomných řidičů se zvláštní opatrností.¹⁷³ Byla zde tedy použita zmírňující zásada formulovaná ve věci Schatschaschwili, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka [v tomto případě fakt, že vnitrostátní orgány se vůbec nepokusily zajistit přítomnost řidičů v hlavním líčení] nemůže sama o sobě vést k závěru o nespravedlivosti řízení jako celku. Je pouze nutné tento přitěžující faktor zvážit v souvislosti s odpověďmi na zbylé dvě otázky Al Khawaja testu.

Druhá jmenovaná věc vykazuje velmi podobné znaky. Odsouzení Emila Štulíře bylo založeno mimo jiné na výpovědi svědkyně, která byla vyslechnuta podle § 158a trestního řádu a

¹⁶⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 15. 12. 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu [stížnost č. 9154/10], § 116.

¹⁷⁰ Tamtéž, § 126 - § 130.

¹⁷¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 12. 1. 2017 ve věci Bátěk a ostatní proti České republice [stížnost č. 54146/09], § 43-44.

¹⁷² Tamtéž, § 49.

¹⁷³ Tamtéž, § 52-54.

následně se k hlavnímu líčení nedostavila z důvodu pobytu ve Velké Británii. Stejně jako ve věci Bátěk a ostatní soud konstatoval, že neexistoval dostatečně závažný důvod pro její nepřítomnost při hlavním líčení, což však vzhledem k zásadě formulované ve věci Schatschaschwili nemůže samo o sobě vést k závěru o nespravedlivosti řízení.¹⁷⁴ I tato výpověď nepřítomné svědkyně měla pro odsouzení obviněného významnou váhu, nebyla však výlučným či rozhodujícím důkazem viny a vyvažující faktory soud shledal dostatečnými.¹⁷⁵ Vnitrostátní soud přistoupil k hodnocení výpovědi nepřítomné svědkyně s opatrností a tato výpověď byla v souladu s dalšími důkazy ve věci. Řízení jak celek proto soud označil za spravedlivé.

S oběma závěry o dostatku vyvažujících faktorů souhlasím, za důležité však považuji, že v obou případech byla negativně hodnocena běžná praxe českých soudů v případech, kdy je podle § 158a trestního řádu vyslechnut svědek, který je cizím státním příslušníkem bez trvalého pobytu v České republice nebo z jiného důvodu hodlá Českou republiku opustit a tato výpověď se následně v hlavním líčení čte bez toho, aby se soudy pokusily svědka nalézt, případně zvážily využití přeshraniční právní pomoci. V obou výše zmíněných rozsudcích soud konstatoval, že neexistoval dostatečný důvod pro nepřítomnost svědků v hlavním líčení. Zvláště odmítavě se k této praxi postavili soudkyně Lazarová Trajkovská a soudce Bianku, kteří k oběma případům zaujali společné nesouhlasné stanovisko. V něm mimo jiné uvádí, že se zdá, že: „*cizí státní příslušnost svědků byla pro vnitrostátní orgány dostatečným důvodem k tomu, aby se je ani nepokoušely nalézt. [...] byl-li tento mechanismus dostupný, měly vnitrostátní orgány využít mezinárodní právní pomoc, nikoli ji od počátku zavrhnout jako obtížně použitelnou.*“¹⁷⁶

Domnívám se, že uvedené výtky lze zobecnit a vztáhnout i na jiné případy, kdy je možné, aby se soud pokusil zajistit svědkovu účast při hlavním líčení a nepřistoupil pouze ke čtení protokolu o jeho výpovědi z přípravného řízení. Uvítala bych proto, jak již bylo zmíněno výše, aby soud mohl přistoupit ke čtení svědecké výpovědi podle § 211 odst. 2 písm. b) až v těch případech, kdy zvážil, zda je možné zajistit svědkovu přítomnost při hlavním líčení a případně podnikl relevantní kroky k jejímu zajištění. Je totiž zřejmé, že současná právní úprava není ve vztahu k čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy dostatečná.

Na závěr podotýkám, že v současné době se čeká na rozhodnutí dalších pěti stížností mířících proti České republice, ve kterých je namítáno porušení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Jedná se o stížnosti Schäfer a Todorovič [č. 43861/13 a 43883/13], Barsegian [č. 6261/16], Lázók

¹⁷⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 12. 1. 2017 ve věci Štulíř proti České republice [stížnost č. 36705/12], § 61-62.

¹⁷⁵ Tamtéž, § 65-70.

¹⁷⁶ Společné nesouhlasné stanovisko soudkyně Lazarové Trajkovské a soudce Bianku. In: Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 12. 1. 2017 ve věci Bátěk a ostatní proti České republice [stížnost č. 54146/09].

[č. 43676/15], Málek a Černín [č. 32193/16 a 32637/16] a Podlipní [č. 9128/13], které byly České republice oznámeny v roce 2017.¹⁷⁷

Výše uvedené závěry ESLP ve svých rozhodnutích přebírají i české soudy. Jedním z aktuálních rozhodnutí Ústavního soudu, kde byl aplikován modifikovaný Al Khawaja test, je například náleží Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16. V něm je mimo jiné zdůrazněno, že je nutné, aby soudy přistupovaly ke čtení výpovědi svědka, jehož výsledku nebyla obhajoba přítomna, až poté, co zváží, zda je dostatečně vyváženo tímto postupem znevýhodněné postavení obviněného. K tomu blíže uvádí, že: „*Obdobně soud odvolací, byť v narativní části svého rozhodnutí na straně 8 uvádí, že stěžovatel poukazuje v souvislosti s nemožností vyslechnout svědka R. na judikaturu Ústavního soudu a ESLP, k této námitce uvádí jen tolik, že výslech svědka R. "je procesně použitelný". Stejně jako nalézací soud i soud odvolací poukazuje na příslušná ustanovení trestního řádu, podle nichž lze v hlavním líčení přistoupit k přečtení protokolu o výpovědi zemřelého svědka. Taková argumentace, byť formálně správná, však zcela přehlíží podstatu stěžovatelovy námítky, dle níž je potřeba zohlednit judikaturní závěry vztahující se právě k takové situaci, kdy samotná možnost přečtení protokolu o výpovědi ještě neznamená, že následné hodnocení takto provedeného důkazu v neprospěch stěžovatele není zásahem do práva stěžovatele vyslechnout nebo dát vyslechnout svědky proti sobě.*“¹⁷⁸ V závěru poté ještě připomněl, že je nezbytné, aby i nalézací soud ve svém rozhodnutí přistoupil k vyhodnocení modifikovaného Al Khawaja testu.¹⁷⁹

Lze tedy shrnout, že přístup ESLP a českých soudů je v zásadě stejný, přičemž jak z evropské tak i z české judikatury je zřejmé, že česká právní úprava není s ohledem na čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy dostatečná.

¹⁷⁷ Zpráva za rok 2018 o stavu vyřizování stížností podaných k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv, s. 12 [online]. [cit. 16-05-2021]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va_2018_opr01.pdf/bc58d8fb-3fd9-40ad-8a19-40f01b17a236.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16 [publikováno pod č. N 204/87 SbNU 341], § 58.

¹⁷⁹ Tamtéž, § 72.

3.4. Rekognice

Rekognice, tedy jeden ze zvláštních způsobů dokazování upravený v § 104b trestního řádu, je dalším úkonem, který je v četných případech prováděn jako úkon neodkladný nebo neopakovatelný ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu. Podstatou rekognice je vyvolat paměťovou stopu poznávající osoby [kterou může být podezřelý, obviněný nebo svědek] za účelem znovupoznání osob nebo věcí, s cílem určit jejich totožnost.¹⁸⁰ Specifikum rekognice oproti předcházejícím úkonům však spočívá v tom, že ji lze považovat za úkon neopakovatelný taktéž ze své samotné podstaty, tedy úkon, jehož opakování obecně není vhodné nebo možné, jelikož poznávající osoba by při opakované rekognici byla ovlivněna předchozí rekognicí.

Vzhledem ke svému zásadně neopakovatelnému charakteru se tak rekognice v konkrétním případě obvykle stává neopakovatelným úkonem ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu, pokud je nutné ji provést kdykoliv v průběhu přípravného řízení – což je zároveň typické stadium trestního řízení, ve kterém je k provádění rekognice přistupováno¹⁸¹. Může se přitom, vzhledem k okolnostem daného případu, jednat i o úkon neodkladný podle § 160 odst. 4 ve spojení s § 158a trestního řádu. V takovém případě se uplatní všechna úskalí plynoucí z neúčasti obviněného nebo jeho obhájce při provádění rekognice, která byla rozebrána v předchozí kapitole. Rekognice je ostatně naukou i judikaturou chápána jako specifická forma výslechu poznávající osoby.¹⁸²

V případě rekognice je však potřeba dostatečně vyvážit oslabená práva obhajoby zvláště intenzivní, jelikož její opakování v pozdější fázi řízení není, vzhledem k zásadně neopakovatelnému charakteru tohoto úkonu, obvykle možné. Možná řešení však již byla v předchozí kapitole podrobně rozebrána a dále se proto budu věnovat spíše sporným otázkám co do neopakovatelnosti rekognice. Nejprve však považuji za podstatné rozlišit jednotlivé typy rekognice a vymezit zákonné podmínky, jejichž splnění je nezbytné, aby výsledek rekognice obstál jako důkaz v řízení před soudem

3.4.1. Náležitosti provedení jednotlivých typů rekognice

Trestní řád v § 104b rozlišuje několik základních typů rekognice a zároveň stanovuje určitý minimální standard jejího provádění, při jehož dodržení je, v případě, že okolnosti daného případu nevyžadují, aby rekognice proběhla za dodržení vyšších požadavků, možné výsledky rekognice

¹⁸⁰ JELÍNEK, pozn. 30, s. 426-427.

¹⁸¹ JANULKOVÁ, Kateřina. *Rekognice*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 31.

¹⁸² Za všechny viz např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 [publikováno pod č. N 106/85 SbNU 739], PÚRY, František. § 104b [Rekognice]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 1539.

využít jako bezvadné důkazy v trestním řízení. Tento standard přitom není pro všechny prováděné typy rekognice totožný.

Prvním možným hlediskem dělení je **procesní postavení poznávající osoby** v trestním řízení, přičemž takovou osobou může být podle § 104b odst. 1 trestního řádu podezřelý, obviněný nebo svědek. Jedná se však spíše o teoretické hledisko, které neklade žádné zvláštní požadavky na průběh rekognice.

Podstatnějšími hledisky pro rozlišení jednotlivých typů rekognice je **charakter poznávaného objektu**, kterým může být osoba nebo věc, a **způsob, jakým je objekt předvádějíci osobě předveden**, když § 104b trestního řádu rozlišuje rekognici založenou na přímém pozorování, tzv. rekognici *in natura*, a rekognici podle fotografie, kterou však § 104b odst. 4 trestního řádu připouští pouze v případě rekognice osoby. Rekognice *in natura* přitom může probíhat dvěma způsoby – jako rekognice otevřená, kdy dochází ke konfrontaci poznávající osoby a poznávaného objektu nebo rekognice skrytá. S těmito typy rekognice bude dále pracováno při představení podmínek, které trestní řád na průběh rekognice klade. Těmito podmínkami podle § 104b trestního řádu jsou:

- 1) **Účast alespoň jedné nezúčastněné osoby** při provádění rekognice, která má garantovat vyšší míru objektivitu při jejím průběhu. V případě, že je rekognice prováděna před zahájením trestního stíhání podle § 158a trestního řádu, je navíc nezbytná i účast soudce. Domnívám se, že účast nezúčastněné osoby dokáže adekvátně nahradit i pořízení videozáznamu z průběhu rekognice.
- 2) **Předchozí výslech poznávající osoby**, a to s důrazem na předchozí situaci, při které poznávanou osobu nebo věc vnímali. Poznávající osoba by během výslechu měla popsat jak poznávanou osobu nebo věc a její charakteristické rysy a znaky, tak i okolnosti, za nichž se s osobou nebo věcí setkala a které mohly její vnímání ovlivnit. Jedná se tedy o výslech s jasně vymezeným obsahem, který by neměl být nahrazován jiným předchozím výslechem poznávající osoby. V případě, že se následně ukáže rozpor mezi předchozím výslechem a výsledky rekognice, je možné poznávající osobu vyslechnout i dodatečně.
- 3) **Poznávaná osoba nebo věc nesmí být poznávající osobě před rekognicí ukázána**, přičemž tímto bodem se budu dále zabývat z hlediska neopakovatelnosti rekognice. Trestní řád totiž zároveň připouští, aby byla nejprve provedena rekognice osoby podle fotografie a následně i rekognice *in natura*, jedinou podmínkou je, že na sebe nesmí bezprostředně navazovat.

- 4) **Poznávaný objekt musí být předveden mezi objekty podobnými.** Poznávaná věc by proto měla být předvedena mezi věcmi téhož druhu, poznávaná osoba zase mezi nejméně třemi osobami, které se od ní výrazně neodlišují.

Vzhledem k tomu, že rekognice je často jedním z klíčových důkazů o které soudy opírají svá rozhodnutí, formuloval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 vedle těchto zákonných podmínek i další opatření, shrnující nejnovější poznatky odborné literatury, jejichž dodržení by mělo pomoci zvýšit důkazní sílu rekognice:

- a) *Při rekognici by měla být poznávána jen jedna osoba, která by se neměla odlišovat od figurantů ani v obecných, ani ve specifických (popsaných) znacích.*
- b) *Před rekognicí by měla být poznávající osoba doložitelně upozorněna, že se **pachatel** nemusí nacházet mezi předváděnými osobami.*
- c) *Je vhodné zvážit, zda by rekognici neměla provádět osoba, která nedisponuje informací o tom, které osoby jsou figuranti a která osoba je poznávána.*
- d) *Po provedení rekognice by měla být poznávající osoba vyslechnuta k tomu, jak si je jista svými závěry. Je vhodné zvážit, zda by tento výslech neměla provádět osoba, která nedisponuje informací o tom, které osoby jsou figuranti a která osoba je poznávána.*
- e) *Důkazní sílu rekognice podpoří i vyšší počet poznávaných osob (fotografií).*
- f) *Důkazní sílu rekognice podpoří i dokumentace jejího průběhu pořízením videozáznamu.¹⁸³*

Uvedený nález přitom shrnuje velké množství odborné literatury a myslím, že může sloužit jako kvalitní, přehledné a ucelené vodítko pro orgány činné v trestním řízení. Nelze očekávat, že při provádění rekognice vždy naplní všechna uvedená opatření (například může být obtížné sehnat více vhodných figurantů), některá z nich by však bylo vhodné považovat za obecný standard pro provádění rekognice. Za zvlášť podstatné bych přitom považovala, že v rámci rekognice by měla být vždy poznávána jen jedna osoba, pořízení videozáznamu, upozornění poznávající osoby, že mezi předváděnými osobami se nemusí nacházet pachatel [nikoliv poznávaná osoba] a následný výslech poznávající osoby ohledně míry jistoty, se kterou poznávanou osobu označila. Domnívám se, že tato opatření je možné bez problému dodržet při každé prováděné rekognici.

3.4.2. Rekognice jako úkon zásadně neopakovatelný

Neopakovatelnost rekognice vyplývá již z její samotné podstaty, protože se jedná o proces znovupoznání, tedy vyvolání přechodí paměťové stopy, za účelem ztotožnění poznávané osoby

¹⁸³ Nálež Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16 [publikováno pod č. N 106/85 SbNU 739].

nebo věci, kterou poznávaná osoba v minulosti měla možnost svými smysly vnímat. Jakékoliv opakování tak již ztrácí na průkaznosti, jelikož prvotní paměťovou stopu překrývají paměťové stopy nové, mající svůj původ v prováděné rekognici podle fotografií. Ostatně podmínku, že poznávaný objekt nesmí být před rekognicí poznávající osobě ukázán, která opakování rekognice přímo vylučuje, uvádím výše. Přesto lze narazit na některé sporné otázky týkající se neopakovatelnosti rekognice, a to zejména v situacích, kdy rekognici osoby *in natura* předchází fotografické tipování možných pachatelů.

Trestní řád provedení rekognice *in natura* po předchozí rekognici na základě fotografií připouští pouze s tím omezením, že rekognice podle fotografií nesmí rekognici *in natura* bezprostředně předcházet. Je však zřejmé, že taková situace je zcela odlišná od té, kdy rekognici *in natura* rekognice podle fotografií nepředchází, protože i přes časovými odstup mezi nimi, může být poznávající osoba rekognicí podle fotografií ovlivněna, zejména pak v případech, kdy je sada fotografií nevhodně zvolena. Je navíc nutné počítat s tím, že poznávaná osoba bude následně při rekognici *in natura* obvykle ukázána mezi jinými osobami, než při předchozí rekognici podle fotografie. Může se tak snadno stát, že poznávající osoba označí osobu poznávanou z toho důvodu, že si její podobu bude vybavovat právě z přecházející rekognice na základě fotografií, na což ostatně upozorňuje již Protivinský, který je k takto opakované rekognici velmi skeptický.¹⁸⁴

Mnohým jeho argumentům lze přisvědčit, zejména co do výtek, že rekognovaná osoba je při opakované rekognici ukazována mezi jinými osobami než při předchozí rekognici na základě fotografie. Osobně se domnívám, že situace je v tomto případě řešitelná pouze tím, že v rekogniční skupině by se při opakované rekognici nacházela alespoň jedna další osoba, která již předtím byla poznávající osobě ukázána na fotografiích. Je nadto zcela jasné, že k hodnocení opakované rekognice je nutné přistupovat zvláště obezřetně, přičemž pro správné hodnocení důkazní síly považuji za nezbytné, aby spisový materiál obsahoval vedle důkladného zachycení samotné opakované rekognice i detailní popis průběhu předchozí rekognice na základě fotografií.

Dalším sporným bodem omezujícím věrohodnost následné rekognice je předchozí tipování možných pachatelů podle fotografie, které však zákon výslovně neřeší. Stejně jako v případě rekognice provedené ukázáním fotografií, i při tipování je poznávající osobě předložena sada fotografií, cílem však není určení totožnosti konkrétní rekognované osoby.¹⁸⁵ Tipování se používá v situacích, kdy konkrétní podezřelá či obviněná osoba ještě není známa. Orgány činné v trestním

¹⁸⁴ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, roč. 4, č. 2, s. 16.

¹⁸⁵ PROTIVINSKÝ, Miroslav. Rekognice po velké novele trestního řádu. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2005, roč. 38, č. 2, s. 122.

řízení vytipují na základě svědkova popisu situace možné pachatele, jejichž fotografie jsou následně svědkovi předloženy za účelem zjištění, zda některého z nich nepozná. Na rozdíl od rekognice tedy případný pachatel není svědkovi ukázán mezi osobami, které mají podobné rysy, ale mezi zcela nesourodou skupinou osob.

Zatímco podle Janulkové přechází tipování vylučuje následnou rekognici s toutéž osobou¹⁸⁶, Staňková je o poznání smířlivější a dovozuje, že: „*pokud zákon předpokládá možnost provedení rekognice pachatele podle fotografie a následně (nikoliv bezprostředně poté) in natura, takové ukázání obviněného či podezřelého poznávající osobě na fotografii při tipování pachatele nemá na paměťové stopy poznávajícího negativnější vliv než provedení skutečné rekognice podle fotografie, což je zákonem povoleno. Podle mého názoru tedy provedení následné rekognice in natura možné je, nenásleduje-li bezprostředně poté.*“¹⁸⁷

Předcházejícím fotografickým tipováním se ve své rozhodovací praxi zabýval i Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20–1, kde tento postup předem nevylučuje, zejména s ohledem na to, že se může jednat o jediný způsob, jak označit podezřelou osobu. Uvádí však, že je nutné předchozí tipování chápat jako skutečnost snižující důkazní sílu rekognice a že je z hlediska posouzení její věrohodnosti vhodné, aby spis obsahoval dostatečně detailní popis provedeního tipování včetně fotografií, které při něm byly využity.¹⁸⁸

Osobně si myslím, že rekognici následující po předchozím tipování nelze *a priori* vyloučit ani bez dalšího povolit. Soudím, že je nutné vždy zohlednit konkrétní okolnosti každého případu a k předchozímu tipování vždy přihlídnout při hodnocení důkazní síly následné rekognice, ke které je v takovém případě nutné ze strany orgánů činných v trestním řízení přistupovat se zvláštní obezřetností. Předchozí tipování považuji za možné zejména v situaci, kdy sada fotografií použitá při tipování obsahovala alespoň několik osob, které se v podstatných rysech neodlišovaly od později rekognované osoby. Pokud je to však možné, je bezesporu vhodnější přistoupit k tipování pouze u jednoho svědka a rekognici poté provádět se svědky jinými.

¹⁸⁶ JANULKOVÁ, pozn. 181, s. 61.

¹⁸⁷ STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, roč. 16, č. 4, s. 84.

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20–1.

4. Neodkladné a neopakovatelné úkony v návrhu nového trestního řádu

V této části práce vycházím z pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, která je aktuální ke dni 1. 1. 2020 [dále jen nový trestní řád].

Návrh nového trestního řádu je přehledně členěn do pěti částí – první část obsahuje obecná ustanovení, druhá část se věnuje přípravnému řízení a postupu před jeho zahájením a část třetí řízení před soudem, což kopíruje členění současného trestního řádu. Nově jsou však do samostatných částí vyčleněny zvláštní způsoby řízení [čtvrtá část nového trestního řádu] a opravné prostředky a řízení o nich [pátá část nového trestního řádu]. Pro potřeby této práce jsou přitom relevantní zejména první tři části nového trestního řádu.

Co se obecných ustanovení týče, velmi kladně hodnotím výslovné zakotvení práva obviněného klást vyslýchaným osobám otázky v § 52 [c28], odst. 1, písm. d) nového trestního řádu, jakožto promítnutí výše rozebíraného práva zaručeného čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

4.1. Nová podoba přípravného řízení

Základní koncepce přípravného řízení a jeho vztahu k hlavnímu líčení zůstává stejná – přípravné řízení má mít pouze předběžný charakter a za tímto účelem je v novém trestním řádu zřetelná tendence ke snížení nadbytečného formalismu, jehož důsledkem je komplikované a zdlouhavé přípravné řízení. Přípravné řízení má být i nadále rozděleno na prověřování [úsek přípravného řízení před zahájením trestního stíhání] a vyšetřování [úsek přípravného řízení od zahájení trestního stíhání], nový trestní řád však upouští od rozlišování standardního a rozšířeného přípravného řízení a zachovává pouze delší lhůtu pro skončení vyšetřování u těch trestných činů, u nichž je v současném trestním řádu dán důvod pro konání rozšířeného vyšetřování.¹⁸⁹ Rozlišuje tak pouze dvě formy přípravného řízení – standardní a zkrácené, které však má odlišnou podobu než v současném trestním řádu.

Prověřování má být nově zahájeno neformálně – okamžikem provedení prvního úkonu v řízení, o kterém následně policejní orgán informuje státního zástupce, nebude však o zahájení řízení sepisovat záznam.¹⁹⁰ Neodkladné a neopakovatelné úkony tak ztratí ve vztahu k zahájení trestního řízení svůj význam, jelikož to bude zahájeno provedením jakéhokoliv úkonu, který bude v dané věci úkonem prvním. Okamžikem zahájení prověřování navíc nezačne státní zástupce automaticky vykonávat nad tímto řízením dozor, jelikož u přečinů má být jeho dozor ve fázi prověřování pouze fakultativní.¹⁹¹ V průběhu prověřování je policejní orgán

¹⁸⁹ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, které je aktuální ke dni 1. 1. 2020, § x21, odst. 1 písm. c) [online]. [cit. 21-05-2021]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>.

¹⁹⁰ Tamtéž, § x6.

¹⁹¹ Tamtéž, § x3.

podle § x7 odst. 1 nového trestního řádu oprávněn provádět v zásadě stejné úkony jako dosud podle § 158 odst. 3 trestního řádu, významnou změnou však je zrušení záznamů o podaném vysvětlení. Podkladem pro úvahu, které důkazy mají být provedeny má nově být záznam o vlastních zjištěních a osoby mají být v obou stádiích přípravného řízení vyslyšány.¹⁹²

Tento krok lze hodnotit velmi kladně a může vést k odstranění některých nevyhovujících situací. Pro příklad lze uvést jeden současný praktický problém – u svědka, jehož výpověď je zásadní pro posouzení viny obviněného, není dán žádný důvod pro to, aby byl vyslechnut již v přípravném řízení a je s ním proto pouze sepsán záznam o podání vysvětlení. Před konáním hlavního líčení však svědek zcela nečekaně zemře [například v důsledku nehody nebo akutního život ohrožujícího stavu, kterým může být například ischemická choroba srdeční] a není proto možné jej vyslechnout. Záznam o podání vysvětlení však nelze bez souhlasu obviněného v řízení před soudem jako důkaz využít a těžko lze předpokládat, že obviněný dá k jeho využití souhlas v případech, kdy se jedná o důkaz usvědčující.¹⁹³ Navrhovaná právní úprava, podle níž bude každá osoba již v přípravném řízení vyslechnuta, avšak její výpověď bude možné využít před soudem pouze za stanovených podmínek, je proto z mého pohledu vhodnější. Pokud podmínky pro čtení výpovědi v hlavním líčení nebudou dány, bude situace stejná, jako by osoba namísto výslechu podala ve věci pouze vysvětlení. V případě, že se však budoucí výslech osoby v hlavním líčení stane objektivně nemožný, vznikne nově možnost, aby výpověď osoby z přípravného řízení byla před soudem využita jako důkaz.

Trestní stíhání se následně, stejně jako v současném trestním řádu, má vést v konkrétní věci a vůči konkrétnímu obviněnému, jeho zahájení však nově má být také zcela neformální – namísto vydání usnesení bude trestní stíhání zahájeno ústním sdělením obvinění při prvním výslechu obviněného.¹⁹⁴

Také zkrácené přípravné řízení získává zcela novou podobu, která se blíží současnému pojetí rozšířeného vyšetřování – průběh zkráceného přípravného řízení kopíruje, až na drobné odlišnosti, přípravné řízení standardní [včetně zahájení trestního stíhání], přičemž se jedná spíše o zkrácené vyšetřování, jelikož prověřování probíhá stejně jako u standardního přípravného řízení. Zkrácené přípravné řízení je přitom možné konat o všech přečinech, pokud délka prověřování nepřekročí 14 dnů a obviněný byl buď přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo lze očekávat, že jej bude možné do 14 dnů od sdělení obvinění postavit před soud, přičemž tuto lhůtu lze prodloužit, maximálně však o 10 dnů. Celé zkrácené přípravné řízení tak musí trvat maximálně

¹⁹² Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189, § x8.

¹⁹³ Za poskytnutí praktického příkladu děkuji vedoucí své práce, JUDr. Kataríně Tejské, Ph.D.

¹⁹⁴ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189 § x17.

38 dnů a při překročení této doby se ve věci dále automaticky koná standardní vyšetřování.¹⁹⁵ Tato úprava je vhodnou reakcí na požadavky aplikační praxe, které byly shrnuty zejména ve stanovisku Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 303/2014, jenž bylo zmíněno ve výkladu o zkráceném přípravném řízení v bodu 2.2.3.

4.2. Neodkladné a neopakovatelné úkony v jednotlivých fázích trestního řízení

Legální definice neodkladných a neopakovatelných úkonů zůstává v zásadě stejná jako v současném trestním řádu, přesouvá se však do výkladových ustanovení platných pro celé přípravné řízení.¹⁹⁶ I nadále má tento institut umožňovat, aby:

- 1) Daný úkon pro jeho neodkladnost a/nebo neopakovatelnost provedl **nepříslušný policejní orgán** a to konkrétně ve dvou případech. Prvním je situace, kdy je již v průběhu prověřování zjištěno, že je k řízení příslušná Generální inspekce bezpečnostních sborů – nepříslušný policejní orgán je poté do doby, než Generální inspekce bezpečnostních sborů věc převezme, oprávněn provádět pouze potřebné neodkladné a neopakovatelné úkony.¹⁹⁷ Ve druhém případě jde o situaci, kdy prověřování prováděl jiný policejní orgán než útvar Policie České republiky, přičemž v průběhu tohoto prověřování byly zjištěny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání. Za této situace je opět nutné věc předložit orgánu příslušnému, je však možné aby předtím nepříslušný policejní orgán provedl potřebné neodkladné a neopakovatelné úkony a zahájil trestní stíhání.¹⁹⁸
- 2) Byl úkon zachycen v procesní formě a to přesto, že je prováděn **v jiném stadiu trestního řízení než je obvykle možné a bez účasti obhajoby**, jelikož jeho provedení není možné odložit. Toto oslabení práv obhajoby přitom musí být vyváжено zpřísněnými podmínkami pro jeho provádění. Další výklad bude věnován pouze této možnosti.

Zde je totiž plánována celá řada významných změn. První z nich je § x10 nového trestního řádu, který nahrazuje a rozšiřuje dosavadní § 158a trestního řádu. Současný trestní řád stanovuje pro provedení úkonu jako neodkladného a /nebo neopakovatelného pouze dvě podmínky. Tou první je naplnění legální definice [tedy existence důvodů, pro které lze úkon za neodkladný a/nebo neopakovatelný považovat] a tou druhou, aby tyto důvody následně byly uvedeny v protokolu o provedení úkonu v zájmu umožnění soudního přezkumu. Pouze v případě, že je jako neodkladný

¹⁹⁵ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189, § x36-x37.

¹⁹⁶ Tamtéž, § x1.

¹⁹⁷ Tamtéž, § x7, odst. 3.

¹⁹⁸ Tamtéž, § x16.

nebo neopakovatelný úkon prováděna ve stadiu prověřování rekognice či výslechu svědka, je nadto v § 158a trestního řádu vyžadováno, aby se jejich průběhu účastnil soudce. Následná využitelnost takto získaných důkazů v řízení před soudem není trestním řádem jakkoli dále omezena [pouze v případě výslechu svědka a rekognice podle § 158a trestního řádu existují výše rozebraná judikaturou stanovená omezení plynoucí z čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy].

Ustanovení § x10 nového trestního řádu přináší hned tři garance vyvažující narušení práv obhajoby způsobených tím, že je úkon prováděn jako neodkladný a/nebo neopakovatelný ve stadiu **prověřování**. Tyto garance je však chápat i z druhého hlediska – zároveň totiž zajišťují, že díky vhodné kompenzaci narušených práv obhajoby budou výsledky úkonů v řízení před soudem lépe využitelné.

První dvě kompenzace může státní zástupce využít v případě, že se domnívá, že výsledek neodkladného nebo neopakovatelného úkonu bude významný z hlediska posouzení viny obviněného, který by se tohoto úkonu v případě, že by byl prováděn ve vyšetřování, mohl účastnit. V takové situaci může státní zástupce požádat soudce, aby se buď osobně zúčastnil provádění tohoto neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, nebo aby ustanovil advokáta, který při jeho průběhu bude hájit zájmy podezřelého. Nově tedy není účast soudce obligatorní v případě, že je prováděn neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka nebo rekognici před zahájením trestního stíhání, nýbrž fakultativní a nahraditelná účastí ustanoveného advokáta. Jejich přítomnost je přitom možná u všech neodkladných a neopakovatelných úkonů prováděných ve stadiu prověřování, pokud je jejich výsledek využitelný jako důkaz v řízení před soudem.¹⁹⁹ Kompenzací třetí je pak požadavek, aby se o všech neodkladných a neopakovatelných úkonech, pokud je to možné, pořizoval zvukový a obrazový nebo alespoň zvukový záznam.²⁰⁰

Toto pojetí lépe vystihuje podstatu neodkladných a neopakovatelných úkonů – tak jako není možné, aby právní řád stanovil, které úkony lze za neodkladné a neopakovatelné považovat, jelikož vždy závisí na konkrétních skutkových okolnostech, není ani možné předem stanovit, kdy bude výsledek takového úkonu důležitý z hlediska posouzení viny obžalovaného a bude proto nutné, aby vyloučení práv obhajoby bylo z tohoto důvodu více vyváжено.

Neodkladné úkony zůstávají v novém trestním řádu vázány k okamžiku zahájení trestního stíhání a ve stadiu **vyšetřování** tak již nový trestní řád hovoří pouze o úkonech neopakovatelných – tedy takových, u kterých lze důvodně předpokládat, že je nebude možné provést v řízení před soudem. Při jejich provádění se v případě, že není možné zajistit účast obhajoby, postupuje

¹⁹⁹ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189, § x10, odst. 1 a odst. 2.

²⁰⁰ Tamtéž, § x10, odst. 3.

obdobně podle § x10 nového trestního řádu.²⁰¹ Zvukový a obrazový nebo alespoň zvukový záznam se pak má pořádit v případě, že je neopakovatelným úkonem výslech osoby nebo rekognice.²⁰²

Jak již bylo řečeno, osoby mohou být v přípravném řízení bez omezení vyslýchány do protokolu. Ohledně následné využitelnosti výpovědi svědků z přípravného řízení jako důkazů v hlavním líčení pak nový trestní řád pracuje se dvěma variantami. První z nich navazuje na současné řešení a výslovně upravuje pravidla použitelnosti důkazů získaných v přípravném řízení v řízení před soudem. Při této variantě by výpovědi osob z přípravného řízení mohly být čteny v hlavním líčení při splnění některé z následujících podmínek:

- 1) Podle § y32 nového trestního řádu, podle kterého je možné číst protokol o výslechu jakékoliv osoby, a to i v případě, že se ho neúčastnila obhajoba. Tento postup je možný, pokud soud nepovažuje osobní výslech za nutný, státní zástupce s tím souhlasí a je alternativně splněna jedna z následujících podmínek – obviněný s přečtením výpovědi souhlasí, je možné konat hlavní líčení bez přítomnosti obviněného nebo se obviněný bez vážného důvodu vzdalil z jednací síně.
- 2) Podle § y33 nového trestního řádu, podle kterého je možné číst protokol o výslechu osoby, která má postavení spoluobviněného, zúčastněné osoby, poškozeného nebo svědka, a to i v případě, že se ho nezúčastnila obhajoba. Tento postup je možný pokud taková osoba zemřela nebo se stala nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou [a není možné využití justiční spolupráce], onemocněla chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje její výslech nebo výslech nelze z jiných obdobně závažných důvodů provést, nebo byl výslech proveden podle § x10 nového trestního řádu a není možné tuto osobu opětovně vyslechnout v řízení před soudem, a to ani s využitím justiční spolupráce.
- 3) Podle § y34 nového trestního řádu, podle kterého je možné číst protokol o výslechu osoby, která má postavení spoluobviněného, zúčastněné osoby, poškozeného nebo svědka, pokud bez oprávnění odepře vypovídat nebo se v podstatných bodech od své předchozí výpovědi odchyluje. Musí být přitom splněna jedna z alternativních podmínek, že se tohoto výslechu obhajoba mohla účastnit, nebo bylo na osobu působeno, aby nevypovídala nebo vypovídala křivě, nebo byl obsah výpovědi ovlivněn průběhem výslechu v hlavním líčení.
- 4) Podle § y34a nového trestního řádu, podle kterého je možné číst protokol o výslechu dítěte, pokud byl proveden v souladu se zákonem.

²⁰¹ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189, § x19, odst. 3.

²⁰² Tamtéž.

Ve všech těchto případech je přitom možné nahradit čtení protokolu přehráním záznamu, přičemž o jeho přehrání přitom může kterákoliv ze stran požádat.²⁰³

Ve druhé variantě by byla ponechána nalézacímu soudu volná ruka, aby si sám zhodnotil, nakolik jsou důkazy získané v přípravném řízení využitelné v řízení před soudem.

Není mi však jasné, jakou roli by měl hrát § 47 odst. 2 nového trestního řádu, který uvádí, že: „*Má-li být rozhodnutí o uznání viny obviněného založeno **vylučně nebo v převážné míře** na výslechu osoby v případech uvedených v § 33, § 34 odst. 1 a § 34a, jehož se obviněný ani jeho obhájce neměli možnost zúčastnit a klást vyslychané osobě otázky, soud si zhodnotí, zda výslechu takové osoby v řízení před soudem za účasti obviněného nebo jeho obhájce **bránil vážný důvod** a zda řízení ve svém celku poskytlo obviněnému nebo jeho obhájci dostatečné **vyvažující záruky** z hlediska uplatnění práva na obhajobu, které zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.*“

Jedná se o zakotvení povinnosti nalézacího soudu provést modifikovaný Al Khawaja test užívaný v judikatuře ESLP – tedy určité vodítko, co vše soud musí vzít v úvahu v případě, že má zhodnotit využitelnost výpovědi svědka z přípravného řízení, pokud má tato výpověď být důležitým odsuzujícím důkazem a obhajobě nebylo umožněno svědka vyslechnout. Očekávala bych proto, že toto ustanovení má náležet ke druhé variantě, kdy by absentovala výslovná úprava použitelnosti důkazů z přípravného řízení v hlavním líčení a pouze při splnění předvídaných podmínek by soud byl povinen argumentačně se vypořádat se třemi kroky Al Khawaja testu, jak je ostatně v judikatuře ESLP i judikatuře tuzemské činěno již v současné době.

Ustanovení § 47 odst. 2 nového trestního řádu však má být v současném znění použito v případech, kdy je naplněna některá z konkrétních podmínek a výpověď osoby z přípravného řízení je proto čtena v hlavním líčení – má se tedy nejspíš jednat o další krok první varianty, která předpokládá zachování výslovných pravidel pro použitelnost důkazů z přípravného řízení v hlavním líčení. Ve spojení § 47 odst. 2 nového trestního řádu se však jeví nadbytečné současné stanovení podmínek pro čtení protokolu o výpovědi osob, jejichž výslechu se nemohla účastnit obhajoba. Tyto podmínky totiž nejsou ničím jiným, než vyžadovaným vážným důvodem pro nepřítomnost svědka v hlavním líčení, jehož existenci má poté soud zkoumat když přistoupí k hodnocení přečtené výpovědi jako důkazu.

Osobně bych se přikláněla spíše k tomu, aby využití výpovědi svědka, jehož výslechu se obhajoba nemohla zúčastnit, bylo v hlavním líčení omezeno pouze § 47 odst. 2 nového trestního řádu a v ostatním by bylo ponecháno na soudu, aby si zhodnotil použitelnost důkazů z přípravného řízení. Tato varianta by sice kladla na nalézací soudy větší nároky – musely by totiž použitelnost

²⁰³ Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, pozn. 189, § 37.

důkazů vyhodnocovat v závislosti na vývoji judikatury a nemohly by se opřít o stálá a pevně daná pravidla, tato nevýhoda je však zároveň výhodou, když na straně druhé umožňuje rychlou a pružnou reakci, která se vždy přizpůsobí konkrétní situaci v konkrétní době.

Celkově však považují návrh nového trestního řádu v jeho současném znění za zdařilý a přehledný. Bere v potaz většinu problémů, které s sebou institut neodkladných a neopakovatelných úkonů za dobu své existence přinesl a nachází na ně vhodná a účelná řešení. Snaží se přitom orgánům činným v trestním řízení vždy nechat prostor pro vlastní zvážení konkrétní situace a nalezení efektivní cesty. Pokud je v přípravném řízení nutné provést neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon bez účasti obhajoby, je státní zástupce oprávněn zvolit některou z vyvažujících záruk, které nový trestní řád nabízí, aby zamezil možnosti, že důkaz během tohoto úkonu získaný nebude v navazujícím řízení před soudem použitelný nebo jeho použitelnost bude s ohledem na narušení práv obhajoby značně omezena. V hlavním líčení by se mi následně jevilo vhodné, aby bylo ponecháno na zvážení soudu, nakolik jsou důkazy získané v přípravném řízení v řízení před soudem použitelné, s ohledem na okolnosti konkrétního případu a aktuální vývoj judikatury. Nebyla by proto stanovena konkrétní pravidla pro použitelnost důkazů z přípravného řízení, ale pouze některá kritéria, která soud musí vzít při takovém hodnocení do úvahy – například výše zmíněný Al Khawaja test v § 47 odst. 2 nového trestního řádu.

Závěr

Hlavním cílem práce byl podrobný rozbor institutu neodkladných a neopakovatelných úkonů, včetně zmapování jejich historického vývoje, a dále pak analýza dostupné judikatury, a to jak ve vztahu k obecným náležitostem provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů, tak zejména v oblastech vybraných procesních úkonů, které jsou jako neodkladné nebo neopakovatelné typicky prováděny. Výsledkem této analýzy poté mělo být nalezení slabých míst v právní úpravě samotné, případně v jejím naplňování při provádění jednotlivých neodkladných a neopakovatelných úkonů ze strany orgánů činných v trestním řízení a to včetně návrhu v úvahu připadajících řešení v rámci nelehkých snah o vyvážení dostatečné garance práv obhajoby na straně jedné a efektivní ochrany společnosti prostřednictvím odhalování a potrestání pachatelů na straně druhé.

Neurčitou legální definici neodkladných a neopakovatelných úkonů jsem vzhledem k tomu, že mají umožnit pružnou reakci na fakticky nastalou situaci v mnoha konkrétních případech, shledala jako vyhovující a pro potřeby své práce jsem neodkladné a neopakovatelné úkony blíže vymezila jako ty úkony, jejichž provedení nelze odložit na dobu, kdy může být právo na obhajobu uplatněno v plné míře. V rámci zasazení institutu do kontextu přípravného řízení jsem došla k závěru, že nejintenzivněji se význam neodkladných a neopakovatelných úkonů projevuje v prvním stadiu přípravného řízení, prověřování a jejich role je tak ve standardním i rozšířeném přípravném řízení téměř totožná. Odlišnosti lze nalézt pouze v přípravném řízení zkráceném, kde vůbec nedochází k zahájení trestního stíhání.

Při rozboru judikatury k jednotlivým procesním úkonům, které jsou obvykle prováděny jako neodkladné a neopakovatelné jsem se v první řadě zabývala domovní prohlídkou a prohlídkou jiných prostor a pozemků. Došla jsem ke zjištění, že domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků může být před zahájením trestního stíhání provedena pouze za předpokladu, že naplní znaky neodkladnosti nebo neopakovatelnosti. Nejčastěji řešeným problémem pak je nedostatečné či zcela chybějící odůvodnění této neodkladnosti či neopakovatelnosti v příkazu k provedení prohlídky. Lze shrnout, že právní úprava je v tomto směru vyhovující a jediným řešením je důsledný postup orgánů činných v trestním řízení, přičemž neodkladnost či neopakovatelnost úkonu by měla být alespoň základně odůvodněna nejen v samotném příkazu, ale i v žádosti státního zástupce, která jeho vydání předchází. Zároveň je však třeba, aby soudy na toto odůvodnění nekladly přílišné nároky, zejména s ohledem na brzké stadium procesu a riziko vyzrazení některých důležitých důkazů. Kladně je třeba hodnotit, že potřebu odůvodnění neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti prohlídky v návaznosti na judikaturu Ústavního soudu podrobně řeší interní předpisy soustavy státních zastupitelství. K téměř totožným závěrům jsem

došla i při rozboru judikatury ve vztahu k odposlechům a záznamům telekomunikačního provozu, které jsou prováděny jako neodkladné nebo neopakovatelné.

Další oblastí mého zájmu byl výslech svědka a rekognice podle § 158a trestního řádu a dále pak rekognice samotná ve vztahu k její charakteristické neopakovatelnosti. Ukázalo se, že procesní záruky, které trestní řád poskytuje k vyvážení narušení práv obhajoby způsobených tím, že jako důkaz u soudu může být použit protokol o výslechu svědka nebo rekognici, které byly provedeny již před zahájením trestního stíhání, nejsou ve světle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy dostatečné. Na rozdíl od předchozích úkonů je problém již v samotné právní úpravě. Účast soudce, který nemá možnost do průběhu úkonu zasahovat, dostatečně nevyvažuje narušení práv obhajoby a rizikem je i fakt, že protokoly o těchto úkonech mohou být bez dalšího použity jako důkazy, a to i v případech, kdy je možné je v řízení před soudem opakovat. Soud tak není vázán povinností vynaložit přiměřené úsilí k opětovnému provedení úkonu a právní úprava mu neukládá ani alternativní povinnost přistupovat k hodnocení takového důkazu se zvláštní obezřetností a zkoumat, zda k nepřítomnosti svědka je dán dostatečný důvod a ztížené postavení obhajoby bylo dostatečně vyváжено, jak ukládá judikatura ESLP. Efektivním řešením se v této situaci jeví obligatorní pořízení videozáznamu o průběhu úkonů podle § 158a a případně doplnění či nahrazení účasti soudce o ustanoveného advokáta, jehož úkolem bude chránit zájmy obviněného, který v tomto stadiu zatím není znám.

Poslední zkoumanou otázkou byla neopakovatelná podstata rekognice, a to jak ve vztahu k provádění rekognice *in natura* po předchozí rekognici na základě fotografií, tak i k provádění jakékoliv formy rekognice po předchozím fotografickém tipování pachatelů, které právní úprava vůbec nezmiňuje. Souhlasím přitom se stanoviskem, které k dané věci ve sém nejnovějším rozhodnutí zaujal Ústavní soud, tedy, že takový postup není *a priori* nemožný, je však nutné, aby soud přistupoval k výsledkům takové rekognice se zvláštní obezřetností a také aby spisový materiál z důvodu nutnosti posouzení důkazní síly rekognice obsahoval co nejpodrobnější popis předchozího tipování, a to nejlépe včetně použitých fotografií. Bylo by v takové situaci také vhodné, aby orgány činné v trestním řízení zvážily přísnější režim pro provádění rekognice, s přihlédnutím k doporučením vycházejícím z odborné literatury, která Ústavní soud shrnul v nálezu sp. zn. I. ÚS 3709/16.

V závěrečné části jsem převážně kladně zhodnotila návrh nového trestního řádu, který většinu výše zmíněných sporných otázek reflektuje. Doporučila bych však ke zvážení, zda do právní úpravy nezahrnout i vzájemný vztah rekognice a tipování potenciálních pachatelů na základě fotografií.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že cíle vytyčené v úvodu práce byly naplněny a práce poskytuje ucelený komplexní pohled na problematiku neodkladných a neopakovatelných úkonů, přičemž za nejvíce problematické lze ze zvolených úkonů označit výslech svědka podle § 158a a rekognici. Na nalezené problémy je nejen upozorněno, ale pokusila jsem se nalézt i některá možná řešení.

Seznam zkratk

Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Úmluva	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Listina	Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. Díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení.* 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-7687-7.

HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. *Právní slovník.* 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

JANULKOVÁ, Kateřina. *Rekognice.* Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-105-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní.* 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-287-5.

NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2.

RŮŽEK, Antonín. *Československé trestní řízení.* 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1971. Učebnice.

SCHELLE, Karel. *Vývoj trestního řízení.* Ostrava: Key Publishing, 2012. ISBN 978-80-7418-139-9.

SOLNAŘ, Vladimír, ed. *Československé trestní řízení.* Praha, 1963. Učebnice.

ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní.* 4., přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013, s. 470. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 224. ISBN 978-80-7400-321-9.

2. Seznam použitých odborných článků

BAXA, Josef. Reforma trestního řízení – geneze jejího vzniku a její cíle. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, roč. 8, č. 11-12, s. 12-21. ISSN 1210-6348.

BAXA, Josef. K otázce vyloučení soudce. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 4, s. 124-125. ISSN 1213-5313.

FRYŠTÁK, Marek. Úřední záznam o podání vysvětlení jako důkaz v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, roč. 12, č. 9, s. 199-202. ISSN 1213-5313.

PROTIVINSKÝ, Miroslav. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, roč. 4, č. 2, s. 11-25. ISSN 1210-6348.

PROTIVINSKÝ, Miroslav. Rekognice po velké novele trestního řádu. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2005, roč. 38, č. 2, s. 122. ISSN 1210-9150.

PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního řízení před rokem 1990. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, roč. 22, č. 1, s. 5-12. ISSN 1211-2860.

PROVAZNÍK, Jan. Charakteristické rysy koncepce trestního po roce 1990. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018, roč. 22, č. 2, s. 18-34. ISSN 1211-2860.

RŮŽIČKA, Miroslav. Výkladová stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 8, s. 240-244. ISSN 1213-5313.

RŮŽIČKA, Miroslav, SZKANDEROVÁ, Marcela. Několik poznámek k výsledkům svědků v přípravném řízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, roč. 10, č. 10, s. 290-293. ISSN 1213-5313.

SCHUBERT, Ladislav. O zákonnosti v trestním právu a řízení. *Právník*. Praha: Právnícká jednota, 1963, roč. 102, č.7. s. 585-587. ISSN 0231-6625.

STAŇKOVÁ, Lenka. Otazníky nad rekognicí prováděnou jako neodkladný a neopakovatelný úkon. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, roč. 16, č. 4, s. 79-84. ISSN 1213-5313.

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, roč. 13, č. 7-8, s. 186-190. ISSN 1213-5313.

VANTUCH, Pavel. Právo na obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1. 1. 2002. *Trestněprávní revue*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2002, roč. 1, č. 5, s. 129-135. ISSN 1213-5313.

VANTUCH, Pavel. K důsledkům zrušení trestního stíhání ve věci. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1995, roč. 2, č. 9, s. 30-40. ISSN 1210-6348.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb. [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t0535_04.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb. [online]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>

Zprávy o činnosti státního zastupitelství z let 2013-2019 [online]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/>

Tisková zpráva Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2014 [online]. Dostupné z: <https://www.usoud.cz/aktualne/ustavni-soud-zpresnil-podminky-pro-pouziti-odposlechu-a-domovnich-prohlidek>

Zpráva za rok 2018 o stavu vyřizování stížností podaných k mezinárodním orgánům ochrany lidských práv [online]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/722987/Zpr%C3%A1va_2018_opr01.pdf/bc58d8fb-3fd9-40ad-8a19-40f01b17a236

4. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),

Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok,

Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky,

Zákon č. 57/1965 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),

Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),

Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád),

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky,

Strafprozessordnung

5. Seznam použité judikatury českých soudů

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 1999, sp. zn. I. ÚS 290/98,

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 4183/12,

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 11. 1994, sp. zn. 4 To 782/94,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 1998, sp. zn. 7 Tz 101/98,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3108/08,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 3 Tr 4/99,

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 14 To 49/2002,

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014,

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2227/12,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2000, sp. zn. 5 Tz 32/2000,

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 287/96

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 298/05,

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 474/07,

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 231/05,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 1813/07-2,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 2816/10,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. II, ÚS 907/13,

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 47/13,

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 761/14,

Nález Ústavního soudu ze dne 13.10. 2016, sp. zn. II. ÚS 1221/16,

Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2017, sp. zn. I. ÚS 6/17,

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. I. ÚS 536/06,

Nález Ústavního soudu ze dne 10.3. 2011, sp. zn. II. ÚS 3073/10,

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 1995, sp. zn. Tzn 24/95,

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/11,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2020, sp. zn. 4 Pzo 9/2019,

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. II. ÚS 615/06,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1591/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017-II,
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2009, sp. zn. III. ÚS 2221/08-2,
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. III. ÚS 905/13,
Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. III. ÚS 183/03,
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2024/15,
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16,
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 3709/16,
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2020, sp. zn. II. ÚS 2016/20–1.

6. Seznam použité judikatury ESLP

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 2012 ve věci Tseber proti České republice [stížnost č. 46203/08]
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2003 ve věci Rachdad proti Francii [stížnost č. 71846/01].
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 7. 2011 ve věci Breukhoven proti České republice [stížnost č. 44438/06].
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011 ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království [stížnosti č. 26766/05 a 22228/06].
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 15. 12. 2015 ve věci Schatschaschwili proti Německu [stížnost č. 9154/10].
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 12. 1. 2017 ve věci Bátěk a ostatní proti České republice [stížnost č. 54146/09],
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva dne 12. 1. 2017 ve věci Štulíř proti České republice [stížnost č. 36705/12].

7. Seznam ostatních zdrojů

BENEŠOVÁ, Marie. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státního zástupce ve vztahu k záznamu o zahájení úkonů trestního řízení [§ 158 odst. 3 věta první až třetí trestního řádu] [online]. Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2003, č. 13. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/stanovisko-13-2003.pdf>

ZEMAN, Pavel. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k některým otázkám postupu státního zástupce při podávání návrhů a provádění domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor a pozemků [online]. Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2017, č. 2. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SL_732-2017.pdf

ZEMAN, Pavel. Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k problematice pořizování a nakládání s odposlechem a záznamem telekomunikačního

provozu [online]. Sbírka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství, 2018, č. 1. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SL_732-2017.pdf

Nejvyšší státní zástupce: Pokyn obecné povahy č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení [online]. Sbírka pokynů obecné povahy nejvyššího státního zastupitelství, 2019, č. 9, čl. 50 a 56. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/01/9_2019_o-postupu-statnich-zastupcu-v-rest-riz.pdf

Pracovní verze paragrafového znění nového trestního řádu, které je aktuální ke dni 1. 1. 2020 [online]. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/>

Neodkladné a neopakovatelné úkony

Abstrakt

Předkládaná práce se zabývá institutem neodkladných a neopakovatelných úkonů, ve kterých se spojuje potřeba nalezení rovnováhy mezi požadavkem na ochranu státu, společnosti a oprávněných zájmů osob na straně jedné a zajištěním spravedlivého procesu pro osobu, proti které se trestní řízení vede, na straně druhé. Jejich úkolem tak sice je umožnit orgánům činným v trestním řízení zajistit pro navazující řízení pomíjivé důkazy a provést úkony, jejichž pozdější provedení je ohroženo, a to i za cenu narušení práv obhajoby. Zároveň však mají obžalovanému poskytnout ochranu tím, že budou prováděny pouze při splnění zákonných podmínek. Hlavním cílem práce je co nejkompaktnější analýza neodkladných a neopakovatelných úkonů ve smyslu trestního řádu a nalezení sporných otázek a problémů, které se v praxi objevují.

Diplomová práce je členěna do čtyřech částí, které se zabývají jednotlivými aspekty institutu neodkladných a neopakovatelných úkonů.

První část práce je rozdělena do dvou kapitol. V první kapitole je popsán historický vývoj institutu od roku 1961. Kapitola druhá se zaměřuje na rozbor legální definice neodkladných a neopakovatelných úkonů, jejich účel a funkci a představuje také úkony, které mohou být jako neodkladné nebo neopakovatelné prováděny a za jakých podmínek.

Druhá část představuje problematiku neodkladných a neopakovatelných úkonů v průběhu celého přípravného řízení. První kapitola podrobněji přibližuje průběh přípravného řízení, kapitola druhá představuje rozdílnou roli neodkladných a neopakovatelných úkonů v jednotlivých typech přípravného řízení.

Třetí část má ve čtyřech kapitolách za cíl podrobný rozbor zvolených úkonů, které jsou typicky prováděny jako neodkladné či neopakovatelné. Kapitola první se zaměřuje na domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků, zejména s důrazem na odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti v příkazu k jejímu provedení. Stejný aspekt je zkoumán i ve druhé části, věnované odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Část třetí analyzuje výslechy svědka a rekognici, které jsou prováděny jako neodkladné nebo neopakovatelné úkony podle § 158a trestního řádu před zahájením trestního stíhání. Čtvrtá část je věnována rekognici jakožto neopakovatelnému úkonu. Hlavní použitou metodou je analýza dostupné judikatury, včetně judikatury ESLP. Tato část se pokouší nalézt slabá místa v právní úpravě a sporné otázky z praxe, zejména co do důkazní síly výsledků těchto úkonů, a předkládá také možná řešení.

Závěrečná čtvrtá část představuje pojetí neodkladných a neopakovatelných úkonů v návrhu nového trestního řádu a navazuje tak na část třetí. Jejím cílem je zhodnotit nakolik plánovaná právní úprava reflektuje problémy, které praxe přináší a případně navrhnout možná zlepšení.

Zjištění, ke kterým autorka ve své práci došla, jsou přehledně shrnuta v závěru, který zmiňuje hlavní výsledky zkoumaných otázek.

Klíčová slova: Neodkladné a neopakovatelné úkony, přípravné řízení, výslech svědka.

Urgent and non-repeatable actions

Abstract

The graduation thesis focuses on the ambivalent institute of urgent and non-repeatable actions, which combines two contradictory requirements. On the one hand, a balance needs to be struck between the demand to protect the state, society and the legitimate interests of individuals and legal entities and to ensure a fair trial for the person against whom criminal proceedings are being conducted, on the other. The purpose of the urgent and non-repeatable actions is to enable the authorities involved in criminal proceedings to secure perishable evidence, even at the cost of infringing the rights of the defense. However, this distortion should be compensated to the defense by providing increased protection and furthermore, urgent and non-repeatable actions should be performed only when the legal conditions are fulfilled. The main goal of the thesis is a comprehensive analysis of urgent and non-repeatable actions in the sense of the Code of Criminal Procedure and highlighting controversial issues and problems that arise in practice.

The graduation thesis is composed of four chapters, each of them dealing with different aspect of urgent and non-repeatable actions.

Chapter 1 is subdivided into two parts. Part 1 describes the historical development of urgent and non-repeatable actions since 1961. Part 2 examines the legal definition of urgent and non-repeatable actions, their purpose and function. In addition, this part illustrates which procedural actions can be performed as actions urgent or non-repeatable and conditions that must be met when performing them.

Chapter 2 is subdivided into two parts and presents the issue of urgent and non-repeatable actions during the pre-trial proceedings. Part 1 describes the pre-trial proceedings in detail. Part 2 investigates the different role of urgent and non-repeatable actions in each type of pre-trial proceedings.

Chapter 3 consists of four parts, each one focuses on one procedural action, that is usually performed as urgent or non-repeatable. Part 1 concentrates on house search and search of other premises and parcels, particularly with emphasis on justification of urgency or non-repeatability of the search in the order for performing it. Part 2 examines the same questions in relation to interception and recording of telecommunications. Part 3 analysis questioning a witness and identification by recognition when these are performed as urgent acts according to § 158a of the Code of Criminal Procedure. Part 4 describes identification by recognition as non-repeatable actions. Actions were examined by means of an case-law, including case-law of the European Cour of Human Rights. This chapter finds weak spots in legislation and main controversial practical

issues, notably in terms of probative force of the results of these actions. It also provides some feasible solutions.

Chapter 4 presents the concept of urgent and non-repeatable actions in the draft of the new Code of Criminal Procedure and thus follows on the third part. Its aim is to evaluate the extent to which it reflects the problems that practice brings and, if necessary, to suggest possible improvements.

Inferences are clearly summarized in the conclusion, that mentions results of the researched questions.

Klíčová slova: Urgent and non-repeatable actions, pre-trial proceedings, questioning a witness.